ISSN 0235-0351

4/2017

Ilmub aastast 1923

Raamatukogu

TEATEID TEGELIKKUSEST

Hea lugeja!

Sinu käes on RK number, mille päevateemaks on *Teateid tegelikkusest*. Meedias on see tore fraas käibel saadete ja rubriikide puhul, kus jutud on otsekohesed; nii ka siin. 2016. aasta statistika alusel vaatame otsa Eesti rahvaraamatukogudele: Margit Jõgi ja Ülle Talihärm selgitavad mullu toimunut. Mai Põldaas teeb Eestis ja võõrsil uuritu abil selgeks, et nn digipõlvkonda kuuluvad tudengid ei eelistagi ainuüksi ekraanilt lugemist. Kristina Pai räägib meile lähemalt, mida tähendab remondis raamatukogu – Tartu Ülikooli Raamatukogu. Laste ja noorte kultuuriaasta rubriigis kirjutab Krista Kumberg juunikuus Haapsalus toimunud konverentsist *Muinasjutuvägi*, mis keskendus lapse teemale muinasjuttudes. Merilin Koppel vestab Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu võludest. Usutlusest Meeri Remmelgaga selgub, et Jõgeva Linnaraamatukogu on seal töötavaile raamatukoguhoidjaile nii magnet kui ka inspiratsiooniallikas. Mitu lugu on suvistest kokkusaamistest: Krista Talvi annab ülevaate rahvaraamatukogude ning Lea Rand ERÜ maaraamatukoguhoidjate sektsiooni suveseminarist. Ülle Kuuse annab teada, kuidas erialaraamatukoguhoidjad IT-teemadel arutlesid. Piia Salundilt ja Katre Riisalult on kirjatükk rahvaraamatukogu enesehindamisest. Jaak Prozes paneb meile südamele hõimuliikumise jätkuvat edendamist, soome-ugri asja ajamise olulisust.

Soovin head lugemist
ja kaasamõtlemist!

Mihkel Volt

AVAVEERG

3 Raamatukogud ja hõimupäevad
Jaak Prozes

PÄEVATEEMA:
TEATEID TEGELIKKUSEST

4 Mis iseloomustas rahvaraamatukogusid aastal 2016?
Margit Jõgi, Ülle Talihärm

10 Vastuväiteks levinud arvamusele: digipõlvkond ei eelista ekraanilt lugemist
Mai Põldaas

PERSOON

14 *Meie raamatukogu ongi magnet ja inspiratsiooniallikas*
Intervjuu Meeri Remmelgaga
Mihkel Volt

RAAMATUKOGUD MEIL
JA VÕÕRSIL

20 Mida tähendab remondis raamatukogu
Kristina Pai

26 Millega võlub Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu?
Merilin Koppel

LASTE JA NOORTE
KULTUURIAASTA

30 Viies *Muinasjutuvägi* keskendus lapse teemale muinasjuttudes
Krista Kumberg

KONVERENTSID & SEMINARID

34 Raamatukoguhoidjad suvises Haapsalus ja Noarootsis
Krista Talvi

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE
ÜHING

38 Maaraamatukogude sektsiooni 26. suveseminar on ajalooks saanud
Lea Rand

39 Erialaraamatukogud arutlesid IT-teemadel
Ülle Kuuse

40 Millist kasu saab rahvaraamatukogu enesehindamisest?
Piia Salundi, Katre Riisalu

SÕNUMID

40 Mälestame: **Anne Valmas**
28. oktoober 1941 –
25. juuli 2017

41 Mälestame: **Maie Gross**
11. aprill 1938 –
21. juuni 2017

42 SUMMARY

Foto: Teet Malsroos

Raamatukogud ja hõimupäevad

Jaak Prozes, *soome-ugri hõimuliikumise edendaja, MTÜ Fenno-Ugria Asutus nõunik*

Iga aasta oktoobrikuu kolmandal laupäeval tähistavad soome-ugri rahvad hõimupäeva. Tegemist on tavaga, mille aluseks on 1931. aastal Helsingis toimunud IV soome-ugri kultuurikongressi otsus *tähistada hõimupäeva oktoobri kolmandal nädalavahetusel Eestis, Soomes ja Ungaris üheaegselt*. Nõukogude okupatsiooni ajal see tava katkes, kuid 1988. a hakati hõimupäeva uuesti tähistama. Aastatega on hõimupäevad muutunud üha ulatuslikumaks. Nii on lisandunud kirjandus- ja filmiüritused, klassikalise muusika kontserdid. Kandev osa hõimupäevadel on koolidel, kus esinevad külla tulnud soome-ugri rahvaste folklooriansamblid. Seal korraldatakse ka hõimurahvaid tutvustavaid loenguid, viktoriine, kooliraamatukogudes eksponeeritakse teemanäitusi. Päevad kulmineeruvad oktoobrikuu kolmandal laupäeval, mis 2011. a kuulutati Riigikogu otsusega riiklikuks tähtpäevaks ja lipupäevaks.

Miks me hõimupäeva tähistame? On selge, et hõimupäev on meie iseolemisel ja rahvusliku identiteedi kaitsmisel ülimalt oluline. Võib öelda, et hõimupäevad aitavad paremini teadvustada meie rahvuslikku omapära, meie kuulumist soome-ugri rahvaste perre, süvendavad austust oma keele ja kultuuri vastu. Hõimupäevadel mõtleme end ka suuremaks: soome-ugri keeli rääkivaid inimesi on ju kokku ligi 24 miljonit. Suurimaks hõimurahvaks on ungarlased, keda on ligi 15 miljonit. Enamik soome-ugri rahvaid elab aga Venemaal. Tegemist on ajaloo areenilt väga kiirelt kaduvate rahvastega. Kõige rohkem on praegu mordvalasi (740 000), udmurte ja marisid (mõlemaid on 550 000) ning komisid (230 000). Oma rahvuskeeli, soome-ugri keeli valdavaid inimesi on nende hulgas aga tunduvalt vähem, nt mordva keeli valdab 390 000, udmurdi keelt 325 000 inimest. 2002. ja 2010. a rahvaloendusi võrreldes näeme, et oma emakeelt valdavate inimeste hulk on vähenenud keskmiselt 30%. Praegu on Venemaal 1,5 miljonit inimest, kes valdab üht või teist soome-ugri keelt; veel 8 aastat tagasi oli neid 2 miljonit. Tuleb tõdeda, et midagi rõõmustavat ei ole toimumas: on teada, et neid keeli valdavad eelkõige inimesed vanuses 50+. Sellises olukorras on määrav, kuidas Venemaa soome-ugri rahvad oskavad oma emakeelt edasi anda järeltulevale põlvkonnale. Kuidas väärtustada neid noori, kes valdavad oma rahvuskeelt, oskavad oma emakeeles kirjutada ja lugeda? See, mis meile on enesestmõistetav, pole seda kindlasti Venemaa soome-ugrilasile. Tingimustes, kus soome-ugri keeled pole hariduse keeled ja aastas ilmub vaid mõni lastelenoortele mõeldud omakeelne raamat, on neil keeltel, nende kultuuril väga raske kanduda põlvest põlve.

Peab ütlema, et Eesti raamatukoguhoidjad on olnud väga tublid hõimupäevade korraldajad. Nad on nagu emakeeleõpetajad, kellel on sama mure: kuidas eesti keel ja eesti rahvas edasi kestavad. Raamatukogudel on hõimupäevade korraldamiseks palju võimalusi: hõimurahvaid tutvustavate raamatunäituste korraldamine, vastavate raamatute esiletõstmine, filmiõhtute korraldamine, lektorite kutsumine. Miks mitte kutsuda külla ka Eestis elavate hõimurahvaste esindajaid, nende folklooriansambleid. Soome-ugri rahvaste ja 2017. aasta hõimupäevade kohta leiate rohkem informatsiooni Fenno-Ugria kodulehelt – www.fennougria.ee . Toredat hõimukuud kõigile! Heisakem hõimupäeval, 21. oktoobril lipud!

Teateid tegelikkusest

Fotod: Teet Malsroos

Mis iseloomustas rahvaraamatukogusid aastal 2016?

ERÜ koostatud *rahvaraamatukoguteenuse kvaliteedihindamise mudeli* visioonist lähtudes tuleb tõdeda, et tänased rahvaraamatukogud soovivad olla usaldusväärsed ja veelgi avatumad, mitmekülgsed, võrdseid võimalusi pakkuvad ja kasutajate vajadustest lähtuvad info- ja kultuurikeskused, mis käivad oma võimaluste piires ajaga kaasas.

Margit Jõgi, *RR-i raamatukoguteenuste arenduskeskuse juhtiv spetsialist*
Ülle Talihärm, *Kultuuriministeeriumi raamatukogunõunik*

Rahvaraamatukogude tegevust mõjutavad sotsiaal-demograafilised protsessid ja tehnoloogia areng. Inimeste eluea pikenemine, elanike mobiilsus ja digitehnoloogiate kiire areng paneb raamatukogudele uued ülesanded. Üha rohkem pakutakse koduteenindust, ettelugemisi, kasutajakoolitusi, uusi e-teenuseid jms.

Laste ja noorte lugemise järjepidevuse tagab uue põlvkonna lugemisharjumuste kujundamiseks sobiv ning piisavas koguses uudiskirjandus, mida on võimalik nii koju laenutada kui raamatukogudel oma üritustel, koolitustel ja lugemise edendamise programmides lugemishuvi ärataamiseks kasutada. Ka 2016. a toetas riik täiendavalt rahvaraamatukogudesse laste- ja noortekirjanduse ostmist.

Rahvaraamatukogusid peetakse käimasoleva haldusreformi läbirääkimistel olulisteks partneriteks, kuigi kõikides omavalitsustes ei ole raamatukogud siiski kaasatud. Sisulised arutelud raamatukogude edasise töökorralduse üle seisavad paljudes liitunud või liituvates omavalitsustes alles ees, sest raamatukogu on jätkuvalt keskkond, kus on võimalik saada ja jagada infot ning tutvustada olulisi dokumente (nt omavalitsuste ühinemislepingute eelnõude väljapanekud ja arutelud).

Teenuste kättesaadavus – seosed raamatukoguhoidjate koormusega

Praeguses demograafilises situatsioonis, kus Eesti maapiirkondades elanikkond reeglina väheneb ja tekivad uued tihe- ja hajaasustusega piirkonnad, on omavalitsused sulgenud raamatukogusid, lühendanud lahtiolekuaegu ning vähendanud raamatukoguhoidjate töökoormust. 20% Eesti raamatukoguhoidjatest töötab osalise tööajaga, sh Hiiumaa, Järvamaa ja Raplamaa raamatukoguhoidjatel on osalise tööajaga töötamise osakaal 30%. Raamatukogude lahtiolekuaegade lühendamine halvendab samuti teenuse kättesaadavust.

Eestis on 1228 elanikku ühe täistööajaga raamatukoguhoidja kohta ja 661 rahvaraamatukogu lugejat ühe täistööajaga raamatukoguhoidja kohta (vt tabel 1).

20% Eesti raamatukoguhoidjatest töötab osalise tööajaga, sh Hiiumaa, Järvamaa ja Raplamaa raamatukoguhoidjatel on osalise tööajaga töötamise osakaal 30%.

Tabel 1.
Elanikke ja lugejaid täistööajaga raamatukoguhoidja kohta 2016. a.

	Elanikke täistööajaga raamatukoguhoidja kohta	Lugejaid täistööajaga raamatukoguhoidja kohta
Tallinn	4178	661
Kohtla-Järve	1047	162
Narva	1531	302
Sillamäe	805	286
Pärnu	1169	376
Tartu	1162	428
Harjumaa	1278	352
Hiiumaa	729	329
Ida-Virumaa	819	178
Jõgevamaa	644	236
Järvamaa	811	262
Läänemaa	682	240
Lääne-Virumaa	802	249
Põlvamaa	605	231
Pärnumaa	953	246
Raplamaa	664	245
Saaremaa	717	252
Tartumaa	1000	291
Valgamaa	835	253
Viljandimaa	736	242
Võrumaa	677	265
Eesti	1228	316

Mis oli rahvaraamatukoguvõrgule mullu iseloomulik?

2016. a oli Eestis 531 kohaliku omavalitsuse rahvaraamatukogu, nendest 117 olid haruraamatukogud; lisaks teenindatakse lugejaid veel 92 teeninduspunktis. 2012. a oli omavalitsuste raamatukogusid 553, nendest harukogusid 111. Võrdlus näitab, et viie aastaga on likvideeritud 22 rahvaraamatukogu. Rahvaraamatukogu kasutajaks on registreerunud 26% Eesti elanikkonnast (Soomes 36,3% elanikkonnast).

Viie aastaga on likvideeritud 22 rahvaraamatukogu.

Lugejate osakaal teeninduspiirkonna elanikkonnast (vt joonis 1) näitab, et üheksas raamatukogus on lugejaid vähem kui 10% piirkonna elanikest, ühel kolmandikul raamatukogudest on lugejaid elanikest 31–50%.

Joonis 1.
Lugejate osakaal teeninduspiirkonna elanikkonnast 2016. a.

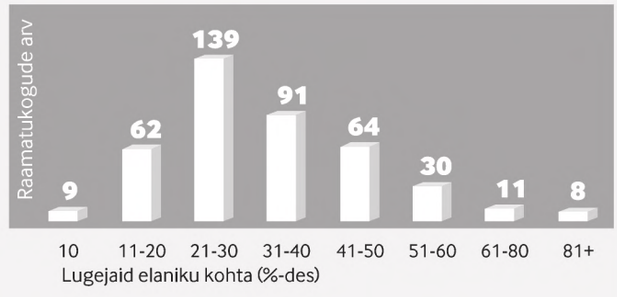

Tee raamatukogusse on Paide tüdrukuil selge.

Kuidas mõõta raamatukogude tegevust?

Rahvaraamatukogu laenutusteenus vähenes 2016. a 3,7%, langustrend on samas suurusjärgus juba kolmandat aastat. Jätkuvalt vähenes ka kasutajate ja külastuste arv. Raamatukogude ülesannete mitmekesisus ja paljusus sunnib töötulemusi teisiti hindama. Ainult traditsiooniliste näitajate arvestamine raamatukogus ei anna enam tegelikku pilti raamatukogu tegevusest ega kasutatavusest. Infotehnoloogia kiire arenguga kaasnevalt on kasutajal võimalus mitmesuguseid e-teenuseid tarbida anonüümselt. See on mugav ja tänapäevane, kuid eeldab raamatukogudelt kogutud andmete komplekssemat jälgimist (analüüsimist). 40% raamatukogudest omavad kodulehte; raamatukogu külastustele lisanduvad koheselt ka virtuaal- ehk kodulehe külastused.

Rahvaraamatukogu laenutusteenus vähenes 2016. a 3,7%, langustrend on samas suurusjärgus juba kolmandat aastat.

Kuna teavikute komplekteerimisvõimalused on piiratud, muutub aina olulisemaks RVL-teenuse arendamine ja pakkumine lugejatele, et väljaanded oleksid paindlikumalt kättesaadavad kõigile soovijatele. Samuti suureneb vajadus registreerida kohalkasutust, kuna lugejad hindavad raamatukogu kui töökeskkonda ja ei soovigi alati kõike kodus lugeda, vaid veedavad pigem aega raamatukogus.

Interaktiivne raamatukoguteenus võimaldab samuti raamatukogul kasutajaga suhelda. Suhtlustarkvara ja interaktiivseid teenuseid hakati raamatukogustatistikas arvestama 2014. a. 2016. a lõpuks oli rahvaraamatukogudes 287 interaktiivset teenust, mille hulka kuuluvad peamiselt erinevad blogid, Facebook, Twitter ja Instagram. Siiski on veel mitmeid maakondi, kus teenuste loomisega tuleks süsteemselt tegelda, et olla kasutajatele, eriti noortele lähemal ja kättesaadavam. Interaktiivsete teenuste mõõtmiseks on kasutusel ka teine näitaja – raamatukogu postituste või sissekannete arv, mis näitab, et teenuse loonud raamatukogu on ka teenuse loomise järgselt jätkuvalt aktiivne. Raamatukogud tegid aruandeaastal keskmiselt 65 postitust interaktiivse teenuse kohta (vt joonis 2). Postituste tegemisel tuleks olla enesekriitiline ja väärtustada raamatukogu kuvandit. Kui palju on ühel või teisel teenusel jälgijaid, teavad raamatukogud ise kõige paremini ning kasutavad analüüsitulemusi otsuste tegemiseks ja vajadusel teenuse muutmiseks.

2016. a lõpuks oli rahvaraamatukogudes 287 interaktiivset teenust, mille hulka kuuluvad peamiselt erinevad blogid, Facebook, Twitter ja Instagram. Siiski on veel mitmeid maakondi, kus teenuste loomisega tuleks süsteemselt tegelda, et olla kasutajatele lähemal ja kättesaadavam.

Joonis 2.
Postitusi interaktiivse teenuse kohta 2016. a.

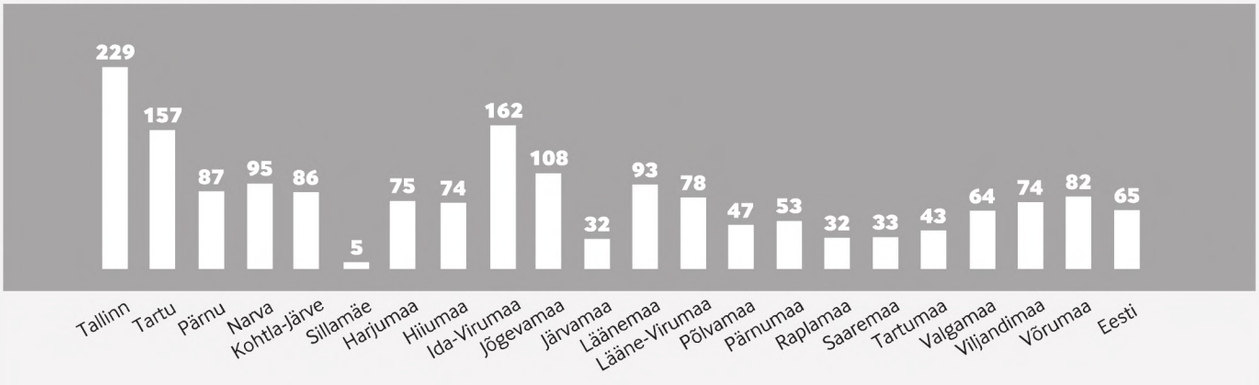

Raamatukogu kui õppimise, kultuuritarbimise ja vaba aja veetmise koht

Raamatukogud muutuvad päev-päevalt proaktiivsemaks, tulles oma kasutajatele poolele teele vastu ja kogu elanikkonnale lähemale, korraldades klubiõhtuid, töötubasid, loomeinimestega kohtumisi ning väga palju muid erinevates vormides üritusi. Rahvaraamatukogudes toimus 2016. a *ca* 11 000 üritust, s.o ligi 21 üritust raamatukogu kohta, kasvades võrreldes eelmise aastaga 8%. Raamatukoguüritusi külastas 18% elanikkonnast, kõikidest raamatukogukülastajatest moodustasid ürituste külastajad 4,5%. Kõige enam oli ühe ürituse kohta külastajaid Tartus – 31 osalejat (vt joonis 3). Eestis keskmiselt külastas raamatukogu üritust 23 osalejat. Ürituste korraldamine ja läbiviimine on ressursimahukas töö, mis nõuab raamatukoguhoidjatelt mitmeid erioskusi ja pädevust (sh projektide kirjutamise oskust, sest piiratud võimaluste juures on tihti vaja esinemiskuludele taotleda lisarahastust). On hea meel tõdeda, et raamatukoguhoidjad tajuvad üha rohkem ürituste korraldamise vajadust ja peavad seda raamatukogutöö üheks osaks.

Raamatukogud muutuvad päev-päevalt proaktiivsemaks: 2016. a toimus seal ca 11 000 üritust, s.o ligi 21 üritust raamatukogu kohta. See näitaja kasvas võrreldes eelmise aastaga 8%. Raamatukoguüritusi külastas 18% elanikkonnast.

Tarkusepuu ja...

Joonis 3.
Osalejaid ürituse kohta maakonniti ja suuremates linnades 2016. a.

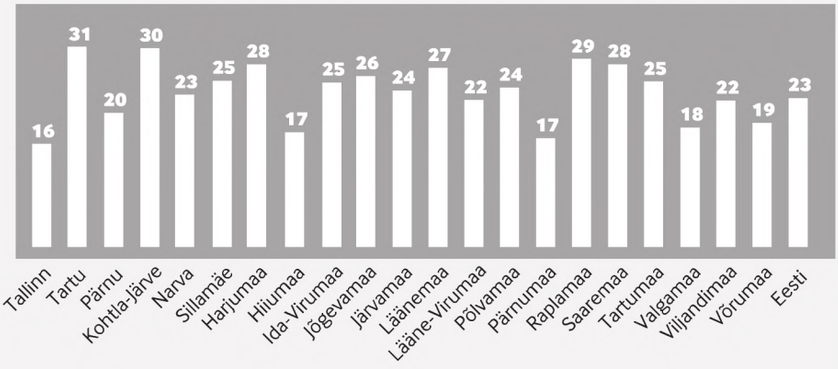

... väikesed kasutajad Järvamaa Keskraamatukogu lasteosakonnas.

Viimasel kolmel aastal on rahvaraamatukogudes kasutajakoolitustel osalenud ligi 180 000 õppijat, s.o *ca* 13% elanikkonnast. Pideva elukestva õppe puhul on tihti keeruline vahet teha, kas raamatukogus toimuv on koolitus või üritus, kuid võibolla see polegi kõige tähtsam. Oluline on, et raamatukogu on elanikkonnale kuuldav ja nähtav ning kasutaja tuleb tagasi juba seepärast, et ta on raamatukogu võimalustest teadlikumaks saanud ja tunneb end seal mugavalt ning kindlalt. Lisaks täiskasvanutele pakuvad raamatukogud hulgaliselt kasutajakoolitusi ka lastele ja kooliõpilastele, viies läbi raamatukogutunde, uudiskirjanduse tutvustusi ja infootsingu koolitusi.

Ka teiste, n-ö innovaatiliste raamatukoguteenuste hulk kasvas – näiteks on raamatukogudesse loodud rühmatööruume, laenutatakse muusikariistu, on paigutatud malelaudu, avatud õmblustubasid, lastele pakuvad lugemisrõõmu nn lugemiskoerad. Raamatukogud on üha enam muutumas *kogukonna elutoaks*, kus laenutamise ja lugemise kõrval käiakse ka teiste inimestega kokku saamas, lauamänge mängimas jne.

Raamatukogud on üha enam muutumas *kogukonna elutoaks,* kus laenutamise ja lugemise kõrval käiakse ka teiste inimestega kokku saamas, lauamänge mängimas jne.

Üks uuemaid e-teenuseid loodi Lääne-Virumaa Uhtna raamatukogus: seal võeti esimese raamatukoguna kasutusele kultuuripärandi hoidmiseks ja kättesaadavaks tegemiseks mõeldud keskkond Topoteek (http://uhtna.topoteek.net/), mis võimaldab koguda, hoida ja kättesaadavaks teha oma piirkonna koduloolisi materjale.

Koduteenindus ja teenused teistele asutustele

Koduteeninduse maht on aasta-aastalt suurenenud. Edukamad on raamatukogud, kes selle jaoks ka lisarahastust on saanud ning teevad koostööd teiste asutustega. Siiski ei ole koduteenuste arendamine ja pakkumine kõikides omavalitsustes väga levinud. Raamatukogudes teatakse aga, et lugejaid tuleb hoida. Tegelikult lisandub koduteeninduse vajajaid pidevalt – ühest küljest kasvab teadlikkus teenuse olemasolust, teisest küljest tingib seda vananev ühiskond. Koduteenindust pakkudes laenutatakse teavikuid, toimub ettelugemine, uudiskirjanduse tutvustamine, arvutiõpe, IT-alane nõustamine jm.

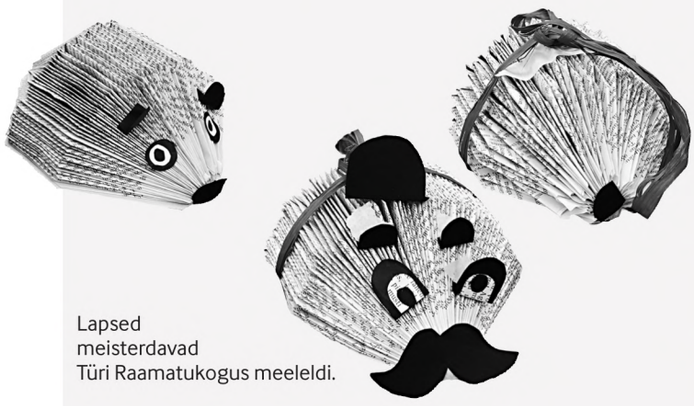

Lapsed meisterdavad Türi Raamatukogus meeleldi.

Teistele asutustele, milleks on tavaliselt hooldekodud, sotsiaalmajad, noorte ja laste päevakeskused, on levinumateks teenusteks ettelugemised, jutuvestmised, uue kirjanduse tutvustamine ja arendavad ning kaasavad tegevused.

Kogude kujundamine

Kogude komplekteerimine ja otstarbekohane kujundamine mõjutab kindlasti raamatukogude kasutamist. Raamatukogud komplekteerivad oma kogusid aina enam lugeja soovidest lähtudes ja kõigi lugejarühmadega arvestades. Sealjuures mõeldaksegi reaalsele nõudlusele: suur huvi on uuema ajaviitekirjanduse, elulugude, ajaloo, eneseabi jm teemade vastu.

2016. a jagunes komplekteerimise eelarve järgmiselt: 57% omavalitsuste ja 43% riigi toetus. Omavalitsused eraldasid väljaannete ostmiseks kokku 2 470 000 eurot ja riik toetas 1 805 000 euroga, s.o teeninduspiirkonna elaniku kohta saadi omavalitsuselt 1,8 eurot ja riigilt 1,4 eurot. Komplekteerimise eelarve on tervikuna kasvanud viimasel kahel aastal 3,8% aastas. Riigi täiendav toetus 2016. a oli suunatud eelkõige laste- ja noortekirjanduse ostmiseks ning selle suunaga jätkatakse 2017. a.

Raamatute keskmine hind (vt tabel 2) on aastatega kasvanud ja perioodika kallinenud, mis nõuab valikute tegemist ja paratamatult millestki loobumist. Hinnatõus sunnib raamatukogusid analüüsima kogude kasutust ning sihtrühmi ja laenutusi, et valikud tagaksid teenuse kvaliteedi. Maakonnaraamatukogud toetavad väiksemaid raamatukogusid valikute tegemisel ning korraldavad raamatututvustusi ja jagavad uudiskirjandusega seotud infot. Riigi toetus maakonnaraamatukogudele (*ca* 773 000 eurot) töötajate töötasuks toetab ka komplekteerimise koordineerimist maakonnas.

2016. a olid 18% rahvaraamatukogudesse saabunud raamatutest võõrkeelsed, sellest enamiku moodustasid venekeelsed raamatud. Samas arvestavad raamatukogud ka noorte huviga tutvuda uue kirjandusega teisteski keeltes.

Tabel 2.
Rahvaraamatukogudesse soetatud raamatute keskmine hind (eurodes) a-il 2011–2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Raamatute keskmine hind*	9,60	10,30	10,60	10,80	11,00	11,20

**Raamatu keskmine hind on saadud raamatu komplekteerimisele kulutatud summa jagamisel ostetud raamatute arvuga.*

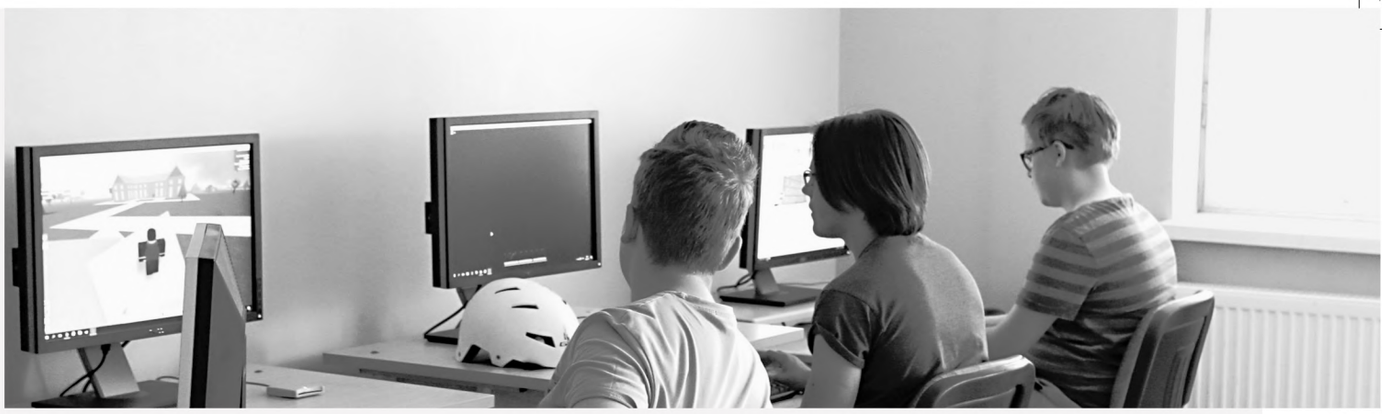

Türi Raamatukogu pakub poistelegi palju põnevat.

Kuigi raamatute ja teiste väljaannete ostud on viimasel kolmel aastal veidi suurenenud, annab uudiskirjanduse kättesaadavuse pidev vähendamine eelnevatel aastatel siiski tunda, sest soovitud kirjandust pikalt oodanud või seda mitte saanud ja raamatukoguteenuses pettunud kasutajate uuesti raamatukokku toomine on pikk protsess.

E-raamatuid ja nende laenutuslitsentse ostab ainult Tallinna Keskraamatukogu: 2016. a osteti 595 nimetust, kokku 2328 litsentsi. 320 nimetust olid esmakordsed. E-raamatute keskmiseks hinnaks kujunes 13,80 eurot, mis oli 2015. a-ga võrreldes 7,8% kõrgem. 2016. a laenati e-raamatukogust ELLU 18 306 e-raamatut: võrreldes 2015. a-ga kasvas e-laenutuste arv 29,7%.

Kogude regulaarne uuendamine tagab kogude kvaliteedi ja teeb lugeja jaoks kogud kasutatavamaks. See tähendab, et trükiste rahvaraamatukogude kogudest kustutamise protsess peab olema niisama pidev kui uute raamatute hankimine. Siiski tegeletakse teavikute kustutamisega raamatukogudes väga erinevalt: on raamatukogusid, kus ei ole seda tehtud aastaid. Teavikute kustutamine (ja mittekustutamine) mõjutab üht olulist kogude kasutatavuse näitajat – ringlust (selle näitaja saamiseks jagatakse laenutuste arv teavikute arvuga aasta lõpul). Ringlus näitab, mitu korda on iga teavikut aastas keskmiselt laenutatud. Ringluse näitajad olid 2016. a väga erinevad: mõnes maakonnas oli see vaid 0,4, aga Tartus 2,2. Maakondade pigem tagasihoidlike näitajate põhjuseks on enamasti maaraamatukogude madal ringlus, sest just seal ei kiputa isegi pikka aega kasutamata seisnud teavikuid kuigi hoogsalt maha kandma.

Paides on raamatukogu ja huvikeskus ühe katuse all.

Millises suunas on raamatukogud liikumas 2017. aastal?

- Väljakutseks on haldusreformiga seotud muudatused raamatukoguvõrgus. Seoses omavalitsuspiiride muutumisega hakkavad mitmed raamatukogud kuuluma teise omavalitsuse ja/või maakonnaraamatukogu alla, mis tähendab kohanemist uue töökorraldusega (sh ka teistsuguse raamatukogutarkvaraga), dokumentide muutmist jms.

- Mitmed raamatukogud plaanivad RFID-tehnoloogia (raadiosagedustuvastuse) kasutuselevõttu, et lugejal oleks lihtsam väljaandeid laenutada. Viljandi Linnaraamatukogu on olnud rahvaraamatukogude hulgas selle esimeseks kasutusele võtjaks ja jääb loota, et 2017. a kestel rakendatakse see süsteem tööle täismahus. Samuti on tagastusautomaatide hankimine tehnoloogiliseks sammuks, mida rahvaraamatukogud astuda soovivad.

- Tallinn alustab ettevalmistustega üleminekuks nn *ujuvale kogule*, mis tähendab, et teavikud, mille lugeja on laenanud, hakkavad kuuluma selle raamatukogu kogusse, kuhu need tagastati. Kogud on linnaosade raamatukogudes pidevas vahetumises ning lugejatele saab pakkuda mitmekesisemat valikut. Vajadusel saab teavikuid n-ö *hõljutada* nendesse raamatukogudesse, kus konkreetsete teavikute järele on suurem nõudlus.

- Laste ja noorte kultuuriaasta annab raamatukogudele mitmeid lisavõimalusi ürituste, näituste ja teistegi tegevuste kaudu suurendada laste ning noorte teadlikkust raamatukogust kui vaba aja veetmise kohast. Kõik raamatukogude tegevused aitavad kaasa lugemisharjumuse tekkimisele. Suurim ühisettevõtmine on EV100 projekt *Noor, loo, too – kunst raamatukokku!* (http://keskraamatukogu.ee/ev-100/), mis alustas Tallinna Keskraamatukogu juhtimisel. See on suurepärane võimalus noortele (14–26-aastastele) kunstnikele oma kunstitööde eksponeerimiseks raamatukogudes. Paljud raamatukogud osalevadki mitmetes laste ja noorte kultuuriaasta projektides.

- Koostöös USA firmaga OverDrive Inc. on tänaseks avatud Tallinna Keskraamatukogu OverDrive e-raamatukogu, mis pakub võimalust lugeda ja kuulata peale eestikeelsete ka inglise- ja venekeelseid audioning e-raamatuid.

Fotod: Mai Põldaas

Vastuväiteks levinud arvamusele: digipõlvkond ei eelista ekraanilt lugemist

Kuuleme igapäevaselt, milline tore ja edukas e-riik on Eesti. E-riigi arendamine on igas mõttes prioriteetne teema ja selle kritiseerimine on tabu. Piilugem tabuteemat siiski.

Mai Põldaas, *Tartu Linnaraamatukogu arendusjuht*

Eestis on tehtud ja tehakse suuri investeeringuid eri valdkondade automatiseerimisse, IT-taristu loomisse jms. On koostatud poliitikaid ja investeeritud haridussüsteemi, nt *Tiigrihüpe* 1990-ndatel või nägemus *Põhjamaisest tiigrist* aastaks 2018 (IT+Haridus, 2010). Uute poliitikate loomisega käib kaasas kriitika varasemate õpetusviiside kohta, sest *digipõlvkond õpib teisiti* ja *noored eelistavad kõike elektrooniliselt*. Kui edukas see poliitika on olnud ja mida noored ise asjast arvavad? Tegelik argipäev tundub erinema poliitika ja nn linnalegendide omast: palju digitaalselt kättesaadavaks tehtavast õppematerjalist trükitakse algselt paberile ja konspekteerimine toimub siiani suuremas osas käsitsi. Miks on see nii?

Olukorra selgitamiseks on asjakohane läbi viia uurimus. Nii osalesin eelmisel aastal rahvusvahelises uurimisprojektis *Academic Reading Format International Study* (ARFIS), et uurida Eesti üliõpilaste formaadieelistusi akadeemilisel lugemisel. Projekti raames on sama meetodi alusel küsitlusi läbi viidud rohkem kui 30 riigis üle maailma (Mizrachi et al, 2016). Kõik riigid kasutavad sama küsimustikku *LimeSurvey*'s, et koguneks rahvusvaheliselt võrreldav andmestik. Küsimustiku põhiosa moodustas 16 Likerti skaalal esitatud väidet üliõpilaste lugemisharjumuste kohta lähtuvalt formaadist: õpitu parem meeldejäämine ja võimalus loetule keskenduda, juurdepääsu mugavus, märkmete tegemise võimalused, õppematerjali keel, kasutatav seade jt. Küsimustiku täitjail oli võimalik kõiki seisukohti ka kommenteerida.

Tõlkisin küsimustiku eesti keelde ja levitasin seda Eesti neljas suuremas ülikoolis: Tartu Ülikoolis, Tallinna Ülikoolis, Tallinna Tehnikaülikoolis ja Eesti Maaülikoolis kõigi õppekavade õppekorraldusspetsialistide vahendusel. Andmeid kogusin 2016. a veebruaris, korrektselt täidetud ankeete laekus 1260. Laekunud vastustes on esindatud kõik nende kõrgkoolide erialad. Ankeetide andmed on analüüsitud kirjeldava statistika abil MS Exceliga, lisatud kommentaaride analüüs on tehtud kvalitatiivsel meetodil.

Osalesin eelmisel aastal rahvusvahelises uurimisprojektis *Academic Reading Format International Study* (ARFIS), et uurida Eesti üliõpilaste formaadieelistusi akadeemilisel lugemisel. Projekti raames on sama meetodi alusel küsitlusi läbi viidud rohkem kui 30 riigis üle maailma.

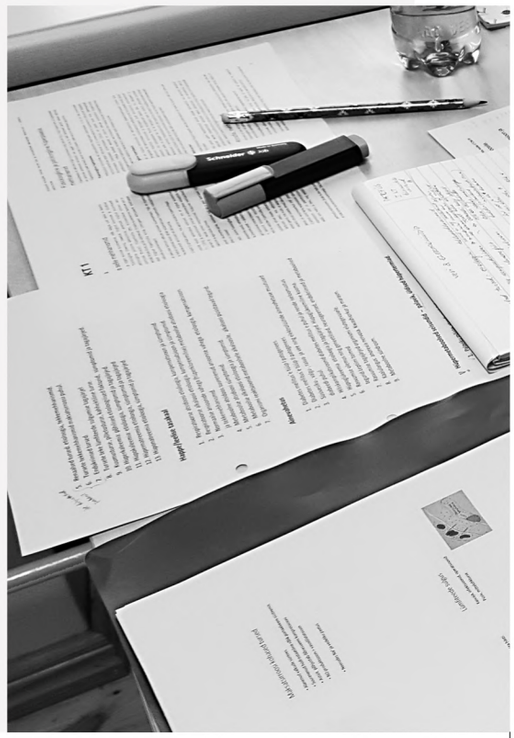

1260 vastajast 83,49% (n 1052) olid naissoost ja 16,51% (n 208) meessoost. Vastajad jagunesid valdkonniti järgmiselt: 48,89% on sotsiaalteaduste, 22,63% humanitaarteaduste ning 28,58% loodus- ja täppisteaduste üliõpilasi. Vanuse ja õppeaasta alusel jagunesid vastajad aga Eesti üliõpilaskonna esindatuse osas küllaltki proportsionaalselt (vt tabel 1).

Tabel 1. Vastajate jagunemine vanuse ja õppeaasta alusel

Vanus	n	%	Õppeaasta	n	%
Kuni 19-aastased	63	5,00	1. aasta	240	19,05
20–24-aastased	544	43,17	2. aasta	205	16,27
25–29-aastased	269	21,35	3. aasta	242	19,21
30–34-aastased	136	10,79	4. aasta	76	6,03
35–39-aastased	112	8,89	magistrandid	380	30,16
40-aastased ja vanemad	136	10,79	doktorandid	79	6,27
			muud	38	3,02
Kokku	1260	100,00		1260	100,00

Üliõpilaste eelistused lähtuvalt õppematerjali formaadist

Ilmnes, et enamik Eesti üliõpilastest eelistab õppekirjandust lugeda paberile trükituna. Ligi 23% vastajatest oli väitega *ma eelistan kogu oma õppekirjandust paberile trükitud kujul* täiesti nõus ja 36% nõustus sellega. 19% vastajatest olid seisukoha suhtes neutraalsed ning ligi 23% ehk veerand vastajatest ei nõustunud väitega, et eelistab oma õppekirjandust lugeda paberilt. Kui esitada väide ümbersõnastatult – *ma eelistan elektroonilisi õpikuid paberile trükitud õpikutele*, siis on vastused põhimõtteliselt samades proportsioonides eelnenud väitele vastatuga, kuid mitte päris üksüheselt (vt tabel 2).

Ilmnes, et enamik Eesti üliõpilastest eelistab õppekirjandust lugeda paberile trükituna.

Tabel 2.
Vastajate eelistused õppematerjali formaadi osas

Väide		Täiesti nõus	Nõus	Ei ole nõus ega vastu	Ei nõustu	Üldse ei nõustu	Kokku
Ma eelistan kogu oma õppekirjandust paberile trükitud kujul (raamatud, õpikud, ülesannete kogud jt).	n	289	455	236	215	65	1260
	%	22,94	36,11	18,73	17,06	5,16	100,00
Ma eelistan elektroonilisi õpikuid paberile trükitud õpikutele.	n	53	105	213	496	393	1260
	%	4,21	8,33	16,90	39,37	31,19	100,00

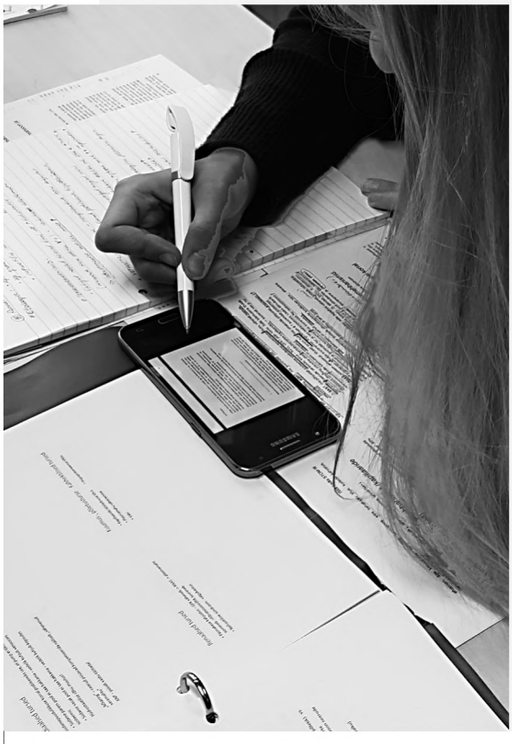

Üliõpilased olid lahkelt nõus oma seisukohti selgitama. Alljärgnevalt iseloomulikumaid selgitusi:

- *Arvutis lugedes võib tähelepanu hajuda, kui on paralleelselt veel muid aknaid lahti.*
- *Mugavam on lugeda küll, aga meelde ei jää, kuna loen kiiremini ja mõtted on mujal. Vahin ekraani niikuinii enamuse ärkvelolekuajast ning enamik infost, mis minuni ekraani vahendusel jõuab, nõuab minimaalset keskendumist. Pigem on tähelepanu suunatud olulise väljaselekteerimisele ja õppematerjale lugedes pole see „väga viis" meetod.*
- *Paberile trükitule on võimalik lisada ka omapoolseid viiteid ja märkmeid. Samuti ei pea muretsema raamatu aku kestvuse üle, nagu arvutist lugedes kipub olema.*
- *Paberilt õppides on lihtne millegi juurde tagasi minna – mulle jääb meelde, kus midagi tekstis asus ning teksti tervikuna on kergem hoomata kui elektroonilisi õppematerjale.*
- *Mul on tegelikult „kirjutamismälu".*
- *Mingites olukordades on Ctrl+F funktsiooniga failidest vajalikku infot lihtsam leida.*

Olgugi, et eelistatakse lugeda paberil, väljendatakse kommentaarides muuhulgas arusaama, et suurte õpperühmade puhul ei ole ülikoolil võimalik kõigile paberil õppematerjale kättesaadavaks teha ja nii hinnatakse, kui on loodud elektrooniline juurdepääs materjalile.

Ülekaalukalt ollakse nõus väitega, et õpitut mäletatakse paremini, kui seda loetakse paberilt.

Ülekaalukalt ollakse nõus väitega, et õpitut mäletatakse paremini, kui seda loetakse paberilt: üle 37% on sellega täiesti nõus ja 40% nõustub selle väitega, 16% jääb erapooletuks ning vaid 6% ei ole selle seisukohaga nõus (vt tabel 3). Veel suurem paberil esitatava informatsiooni pooldamine ilmneb õppematerjalile keskendumisel: ligi pool ehk 49% vastanutest väidab end olevat sellega täiesti nõus ja 34% nõustub selle väitega, 11% üliõpilastest jääb erapooletuks ning ainult 6% ei ole väitega nõus (vt tabel 3).

Kui sageli me tänapäeval kuuleme ütlust digitaalse formaadi toetuseks: *see on viis, kuidas me tulevikus loeme nii ehk naa – milleks vastu hakata?* Antud uurimuse tulemused aga osutavad sellele, et süvenemist vajavas lugemises ja mõtlemises on *midagi*: selleks on vaja jätkuvalt vaeva näha. Saab väita, et Eesti tudengid hindavad sellist pingutust.

Ülikoolis ei saa teatavasti hakkama ilma võõrkeelse kirjanduse lugemiseta. Nii pakkus huvi üliõpilastelt küsida, kas on vormilist vahet emaja võõrkeeles lugemisel. Sellele küsimusele oli levinud kommentaariks, et eri keeltes lugemise vahe sõltub materjali raskusest ning võõrkeeleoskusest, kuid mitte formaadist.

Nendin sedagi, et vastuste puhul ei ilmnenud selgeid erialast, vanusest või soost lähtuvaid erinevusi.

Tabel 3. Õppimisega seonduvad aspektid

Väide		Täiesti nõus	Nõus	Ei ole nõus ega vastu	Ei nõustu	Üldse ei nõustu	Kokku
Ma mäletan õpitut kõige paremini, kui ma loen seda paberile trükitult.	n	471	508	206	58	17	1260
	%	37,38	40,32	16,35	4,60	1,35	100,00
Palju mugavam on lugeda õppekirjandust elektrooniliselt kui teha seda paberi pealt.	n	42	131	268	536	283	1260
	%	3,33	10,40	21,27	42,54	22,46	100,00
Ma keskendun materjalile paremini, kui ma loen seda paberile trükitud kujul.	n	614	427	139	56	24	1260
	%	48,73	33,89	11,03	4,44	1,90	100,00
Loetust ülevaate koostamiseks lähtun pigem paberile trükitud materjalist (olles seda lugenud vähemalt korra).	n	241	533	345	109	32	1260
	%	19,13	42,30	27,38	8,65	2,54	100,00
Ma eelistan lugeda õppematerjale, mis on mu emakeeles elektroonilisel kujul, mitte paberile trükitult.	n	49	100	326	548	237	1260
	%	3,89	7,94	25,87	43,49	18,81	100,00
Ma eelistan lugeda võõrkeelseid materjale paberile trükitud kujul, mitte elektrooniliselt.	n	310	419	274	199	58	1260
	%	24,60	33,25	21,75	15,79	4,60	100,00

Uurimuse tulemused aga osutavad sellele, et süvenemist vajavas lugemises ja mõtlemises on *midagi:* selleks on vaja jätkuvalt vaeva näha. Saab väita, et Eesti tudengid hindavad sellist pingutust.

Õppematerjalidega ümberkäimine

Õppimisele aitab kaasa, kui tekstile saab lisada märkmeid ja kommentaare. Paberile on nende lisamine lihtne, digimaailmas on vormingud ja versioonid erinevad ning märkmete lisamine tihtipeale keerulisem. Enamik Eesti üliõpilastest joonivad alla ja lisavad märkmeid oma paberil õppematerjalidele, kuid vähesed teevad sama oma e-õppematerjalidega (vt tabel 4). Viimasele on mitu seletust:

- üliõpilased eelistavad oma õppematerjale välja trükkida (vt tabel 5);
- õppematerjalidena kättesaadavaks tehtavad digiteeritud, pdf-formaadis failid ei võimalda märkmete lisamist või ei ole see eriti mugav ning vähe kasutatakse spetsiaalvormingus e-väljaandeid.

Ei ole ju saladus, et e-raamatud ei ole tänaseks veel piisavalt dünaamilised ega interaktiivsed, nagu nad tänapäeval võiksid juba olla. Paberit imiteeriv staatiline PDF või EPUB ei suuda konkureerida oma eelkäija, paberile trükitud raamatuga. Nii ongi kõige parem lugeda ikka paberile trükitud teksti.

Paberit imiteeriv staatiline PDF või EPUB ei suuda konkureerida oma eelkäija, paberile trükitud raamatuga.

Eesti üliõpilaste kõige enam kasutatud seade e-lugemisel on sülearvuti: 93% vastanutest kasutab seda. Ligi 34% kasutab ka nutitelefoni, 26% lauaarvutit, 18% tahvelarvutit ja 6% e-lugereid. Üliõpilased ütlesid sülearvuti eelistamisele kommentaariks, et see seade on praktiline: seda saab alati kaasa võtta ja see võimaldab kõigele vajalikule juurdepääsu ühest kohast.

Järeldusi

Tuleb tõdeda sedagi, et Eesti uuringu tulemused on sarnased teistes riikides tehtud lugemiseelistuse uuringutega: üliõpilased eelistavad lugeda paberile trükitud õppematerjale (vt lisaks Mizrachi et al, 2016 & Põldaas, 2016). Erinevalt levinud arvamusest ilmneb, et noored ei taha kõike digitaalsel kujul: nad tahavad vaheldust pidevale, nende sõnul *sunnitud* arvutikasutusele.

Kuna jätkuvalt on olemas üliõpilaste nõudlus paberile trükitud õppematerjalide järele, siis ei saa ülikoolide raamatukogud loobuda trükitud akadeemiliste väljaannete hankimisest elektrooniliste kasuks. Koos poliitilise survega minna üle e-õppematerjalide kasutamisele peaksid kaasas käima teadmised õppijasõbralikest e-õppematerjalidest ja oskused neid kasutada. Praegused laialt levinud PDF-failid ju pigem peletavad kui meelitavad kedagi lugema. Probleemi kitsaskohaks paistab olevat e-lugemise olemus, kus digiformaat ei paku (veel) võimalusi ja mugavust, mida võimaldab paberile pandu. Nii ei ole ka õige sundida noori pidevalt ekraani ette, sest ebameeldiv kogemus vaevalt lugemisarmastust tekitab. Lugemine on aga jätkuvalt peamine teadmiste hankimise viis, rääkigu poliitikad ja linnalegendid mida tahes.

Eesti uuringu tulemused on sarnased teistes riikides tehtud lugemiseelistuse uuringutega.

Viidatud allikad

IT+Haridus: EST_IT@2018. Raport infotehnoloogia kasutamisest hariduses. Eesti Arengufond (2010).

http://www.arengufond.ee/upload/Editor/Publikatsioonid/IT+Haridus_teekaart_est.pdf (20.08.2017)

Mizrachi, D., et al. (2016). The Academic Reading Format International Study (ARFIS): investigating students around the world. In: Kurbanoglu, S., et al. (Eds.) *Information literacy: key to an inclusive society*, ECIL 2016, CCIS 676, pp. 215-227. DOI: 10.1007/978-3-319-52162-6_21

Põldaas, M. (2016). Print or electronic? Estonian students' preferences in their academic readings. In: Kurbanoglu, S., et al. (Eds.) *Information literacy: key to an inclusive society*, ECIL 2016, CCIS 676, pp. 238-246. DOI: 10.1007/978-3-319-52162-6_23

Tabel 4. Allajoonimised ja märkmete tegemine

Väide		Täiesti nõus	Nõus	Ei ole nõus ega vastu	Ei nõustu	Üldse ei nõustu	Kokku
Tavaliselt ma märgistan, joonin alla, lisan märkmeid oma trükitud õppematerjalidele.	n	673	426	73	62	26	1260
	%	53,41	33,81	5,79	4,92	2,06	100,00
Tavaliselt ma märgistan, joonin alla, lisan märkmeid oma elektroonilistele õppematerjalidele.	n	86	310	156	426	282	1260
	%	6,83	24,60	12,38	33,81	22,38	100,00

Tabel 5. Õppekirjanduse paberile trükkimine ja digiteerimine

Väide		Täiesti nõus	Nõus	Ei ole nõus ega vastu	Ei nõustu	Üldse ei nõustu	Kokku
Ma eelistan oma õppematerjalid paberile trükkida, mitte lugeda neid elektrooniliselt.	n	367	466	198	161	68	1260
	%	29,13	36,98	15,71	12,78	5,40	100,00
Mulle meeldib teha digitaalseid koopiaid oma paberil olevatest õppematerjalidest.	n	35	155	207	440	423	1260
	%	2,78	12,30	16,43	34,92	33,57	100,0

Fotod: Teet Malsroos

Meie raamatukogu ongi magnet ja inspiratsiooniallikas

Mihkel Voldi intervjuu Meeri Remmelgaga

MEERI REMMELG on Jõgeva Linnaraamatukogu eesotsas olnud aasta jagu. See rohkelt puude ja põõsastega ümbritsetud maja paistab silma loovate töötajatega, kellest õige mitu on sinasõbrad kaunite kunstidega. Tahtsime fotograaf Teeduga selles toredas tõsiasjas selgust saada ja nii me Jõgevale raamatukokku külla läksimegi.

Tean seda maja kunagise lasteaiana, sõnab direktor Meeri Remmelg heatujuliselt, kui uurin, mis asus Jõgeva Linnaraamatukogu praeguses asukohas varem. Tema sõnutsi pidas raamatukogu Jõgeval Lai tn 4 asuvas hoones soolaleivapidu 1996. aasta 15. märtsil. Selles 1968. aastal silikaattellistest valminud majas on oldud tänaseni. 1999. aastal sai siin teoks internetipunkti avamine, 2001. aastal II korruse lugemissaali kasutuselevõtt. *Jõgeva Linnaraamatukogul pole kunagi olnud päris oma maja, ikka on kellegi üüriline oldud või kellegagi ruume jagatud,* nendib Ene Sööt koos Ülo Pärnaga kirjutatud raamatus, mis ilmus 2013. aastal raamatukogu 100. aastapäevaks. Kui arvestada seda, et Jõgeva sai aleviks 1919. ja linnaks 1938. aastal, siis Jõgeva raamatukogu ajalugu ulatub pisut kaugemalegi. 14. märts 1913 oli nimelt see päev, mil Liivimaa kuberner kinnitas Jõgeva Rahvaraamatukogu Seltsi põhikirja. Selle seltsi raamatukogust sai hiljem Jõgeva Valla Rahvaraamatukogu Seltsi raamatukogu, mis kuulus avalikkude raamatukogude võrku ja asus Jõgeva vallamajas. Esimeseks talurahva asutatud raamatukoguks Jõgeva ümbruses tuleb aga pidada Painküla raamatukogu, mis asutati külaelanike poolt 1881. aastal vallakooli juurde. Nii et laste ja raamatute vahel on siinkandis tunda pikaajalist seost.

Meeri Remmelg – suurte akendega lasteaiast sai ühel heal päeval raamatukogu, aga lastega olete ju jätkuvasti seotud. Kui palju teil siin lapsi praegu käib?
Jah, meie õnneks on see maja endiselt lastesõbralik. Nüüd külastavad raamatukogu ka selle kunagised kasvandikud oma lastega. Aga see küsimus eeldab pilguheitmist statistikasse. Aasta algusest 1. septembrini on lapsed külastanud meid ligi 7500 korral, laenutusi on olnud 600 ringis.

Ja kui palju on neid täiskasvanuid, kes võtavad ette tee raamatukogusse?
Samal ajavahemikul on raamatukogu külastanud üle 29 000 täiskasvanu ja nende laenutusi on olnud ligi 1300. Kui nüüd võrrelda neid arve eelmise aasta sama perioodiga, siis on need suhteliselt samast suurusjärgust. Aasta ei ole veel lõppenud, loodetavasti lõpetame selle aasta eelmisest tublimate näitajatega.

Millega te lapsi köidate, et nad nii meelsasti siia raamatukogusse tulevad?
Eelkõige huvitavate üritustega. Hoiame püsivat sidet lasteaedade ja koolide õpetajatega, teeme koostööd. Toimuvad kohtumised lastekirjanikega. Komplekteerimisel arvestame, et lastele ja noortele saaksid tellitud võimalikult head ning eakohased raamatud, koolilastele soovituslik kirjandus. Uute lasteraamatute tutvustamiseks toimuvad loovtegevused, ettelugemised, raamatute kujunduse ja piltide vaatlemised, arutelud. Korraldame näitusi, väljapanekuid, suuname neile laste ja lastevanemate tähelepanu.

Sel aastal on laste ja noorte kultuuriaasta. Mida põnevat olete selle kampaania-aastaga seoses teinud?
Meenub lasteraamatupäeva tähistamine. Külas oli kirjanik Kätlin Kaldmaa, temaga käisid kohtumas õpilased Jõgeva Põhikoolist. Põnevaid teemapäevi oleme tähistanud seoses lastekirjanike Ilmar Trulli, Tiia Toometi, Henno Käo, Jaanus Vaiksoo, Heiki Vilepi ja Aino Perviku juubelitega. Jätkunud on traditsioonilised muinasjutuhommikud koos meisterdamiste või joonistamistega ja raamatukoguhommikud erinevatel teemadel, nt kukeaasta alguse tähistamine. Lastele meeldisid väga kaks raamatunäitust koos vastavasisuliste raamatute tutvustamisega: sõbrapäevanäitus *Ma joonistan sulle südame* ja *Märts on kasside laulupidu*. Märtsis toimus ka kirjandusvõistlus *Tosin head lasteraamatut*.

Jõgeva lasteaedadega on olnud kaks omaloomingu näitust. Esimene oli lasteaia Karikakar sõbrapäevanäitus, kus oma joonistuste, meisterduste ja käsitööga esinesid nii lapsed kui õpetajad. Lastekaitsepäeval avasime lasteaia Rohutirts laste näituse *Minu loomisrõõm*. Aprillis kuulutasime välja laste ja noorte fotokonkursi, mille teemaks olid naljapildid. Fotosid oli võimalik hinnata ka raamatukogu kodulehel. Kutsusin osalema Jõgeva Põhikooli fotoringi juhendaja oma õpilastega. Üldine osavõtt jäi kahjuks kasinaks, aga järgmisel aastal üritame jälle. Mais toimus esimene kodulinna ringkäik *Tule Jõgevat avastama* koos lasteaia- ja koolilastega. Enne kooliaasta algust toimus teine ringkäik ja raamatukogupäevade ajal on plaanis viimane selle sarja üritus. Raamatukogupäevade raamesse plaanime ka 6.-7. klassidele viktoriini *Aasta lind, loom, puu...* Kahoot! veebirakendust kasutades. Sügisel on tulemas hariv teemapäev laste käitumisest. Novembris tuleb meile külla Jõgeva Kunstikool lastetööde näitusega *Linnud*.

Ka laste omaloomingu näitused on teil sagedased. Mida peate nende puhul kõige olulisemaks?
Laste näituste korraldamine ei ole nii kerge, kui võiks arvata. Kooli või lasteaia seinte vahelt raamatukogusse tulemine on paras ettevõtmine. Minult on küsitud, et miks raamatukogu seda teeb või vajab, lastetööde näitusi korraldatakse ju oma keskkonnas niigi. Oleme täheldanud, et kui näitus raamatukogusse jõuab, jätkub huvilisi siiagi. Lapsed toovad vanemad oma töid vaatama, tullakse õdede-vendadega,

Näitusi on lasteosakonnas sageli.

Minult on küsitud, et miks raamatukogu seda teeb või vajab, lastetööde näitusi korraldatakse ju oma keskkonnas niigi. Oleme täheldanud, et kui näitus raamatukogusse jõuab, jätkub huvilisi siiagi. Lapsed toovad vanemad oma töid vaatama, tullakse õdede-vendadega, sõpradega.

Teise korruse lugemissaalist leidsime Leedu akvarellistide näituse.

sõpradega. Ühe lasteaia lapsed käivad õpetajatega teise lasteaia töid vaatamas ja hindamas. Näituste avamisel soovime, et lapsed kommenteeriksid oma töid ise: kuidas nad neid tegid, mida väljendasid, millist tehnikat kasutasid. Meeldiv on see, et kunstiõpetajad käivad klassidega lugemissaalis heal tasemel kunsti vaatamas ja selle üle arutlemas.

Raamatukogus on teil üle kümne aasta olnud ööraamatukogude korraldamise tava. Sel kevadel toimus see üritus üheteistkümnendat korda. Millele keskendusite?

Ööraamatukogu üritus toimub Jõgeva linnapäevade raames. Kavas põimuvad kirjandus, kunst, muusika. Otsime Jõgeva ja lähiümbruse noori talente meile esinema. Nt kooliteater Liblikapüüdja üllatab ikka ja jälle uute etteastetega, sellel aastal tulid nad välja luulelavastusega. Püüame siia meelitada ka Jõgevalt kaugemale elama või töötama asunud andekaid inimesi. Sel aastal esines meil esimest korda Vanemuise ooperikoori artist Merle Aunpuu. Jõgeva linna sünnipäevanädalal on see üritus kingitus kogukonnale.

Olete sel aastal korraldanud lugejaile kultuuriloolisi jalutuskäike. Tean, et teil on kavas põnev üritus ka Jõgeva ühtekuuluvustunde tugevdamiseks. Millega on tegemist?

Tegemist on ühe ja sama üritusega. See on planeeritud ringkäikudena Jõgeva linnas. Esimesel jalutuskäigul maikuu keskel võeti vaatluse alla Jõgeva hariduselu ning sellega seotud hooned – koolid ja lasteaiad. Üritusse kaasati eelkooliealisi lapsi, saab ju nende haridustee alguse lasteaiast. Teine ringkäik toimus augustikuu lõpus, seekord liikusime jalgratastel ja vaatasime Jõgevat turisti pilguga. Oleme püüdnud üritustel osalejatelt saada vastuseid, milline tähendus on linnaruumi objektidel kogukonna liikmetele, mismoodi on neid kohti kunagi nähtud ja millised on need nüüd. Kolmas ringkäik on planeeritud raamatukogupäevade ajaks. Siis uurime, millisele kohale asetub raamatukogu Jõgeva linna sotsiaalruumis. Tegemist on ürituste sarjaga, et anda Jõgeva linnast ja kogukonnast Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva, Jõgeva Linnaraamatukogu 105. ja Jõgeva linna 80. sünnipäeva eel selline väike ülevaade. Kogutud materjalist plaanime 2018. a kevadel koondnäituse üles seada.

Olete aktiivsed kunstinäituste tegemisel. Milliste väljapanekutega olete külastajaid tänavu rõõmustanud?

Tänavu on tähelepanu keskmes Leedu akvarellistide kunst. Esimesel poolaastal oli neli näitust ja ka selle aasta viimane näitus on leedulaselt. Meeldiv üllatus oli kahe Leedu kunstniku saabumine näituste avamisele: tavaliselt saadetakse maalid posti teel kuraatorile, kes need vormistab ja raamatukogusse transpordib. Oleme korraldanud fotonäitusi, nt märtsis avasime Luualt pärit kirjaniku Veiko Belialsi personaalse fotonäituse. Aasta teisel poolel on ootamas veel paar fotonäitust, üks neist on kohaliku ajakirjaniku ja fotograafi Ardi Kivimetsa mälestusnäitus.

Näituste korraldamine on teil siin regulaarne tegevus. Kuidas rahvas kunsti vastu võtab? Mis on neile meeldinud rohkem ja mis vähem?

See on, jah, nii välja kujunenud ja rahvas võtab seda hästi vastu. Teeme koostööd Jõgeva linna akvarelligaleriiga KALA, mille eesotsas on kunstnik Gennadi Lapin. Ta kureerib rahvusvahelisi kunstiprojekte, aga esitleb ka oma õpilastest hobikunstnike töid. Võib öelda, et Jõgeval on oma kunstnike ringkond, kes käivad avamistel ja külastavad võimalusel kõiki näitusi. Sekka käib teisi huvilisi ja kunstinautlejaid. Soojemalt võetakse vastu kohalike kunstnike personaalnäitusi. Kui kunstnikku tuntakse, siis on huvi suurem. Võõrad nimed ja kaugemalt tulnud pälvivad vähem tähelepanu.

Mitu näitust teil aastas keskmiselt on?

Täiskasvanute lugemissaalis on näitus kord kuus. Lugejate teenindussaalis on nii, kuidas soovi avaldatakse. Mõnel kuul jääb mõni näitus sinna kauemaks püsima, kui uut silmapiiril ei ole. Aga võib öelda, et keskmiselt 7–8 korda aastas. Teenindussaalis ei ole näitusepinnaks sobivat seina, nii saame siin riiulite otstel eksponeerida vaid väiksemaid töid. See on lastele ja noortele hea võimalus oma töödega avalikkuse ette tulla, samuti kasutavad seda võimalust hobikunstnikud ja -fotograafid. Ka lasteosakonnas on tihtipeale näitusi. Kahjuks ei ole raamatukogul vitriinkappe, seetõttu on meil esitatav kunstiliik põhiliselt maal ja foto. On olnud ka kauneid käsitöönäitusi.

Selles majas on toimunud palju kohtumisi huvitavate inimestega erinevatelt elualadelt. Üritustesarjas *Avatud meeltega* on külalisteks olnud nt Jaan Kross, Doris Kareva, Ott Arder, Kati Murutar, Virve Osila, Contra, Villu Tamme, Toomas Jüriado, Hendrik Relve, Andrus Kivirähk, Aili Paju, Lille Lindmäe ja Imbi Paju. Küsin Meeri Remmelgalt, millal on oodata selles üritustesarjas toimunule järge?

Soojemalt võetakse vastu kohalike kunstnike personaalnäitusi. Kui kunstnikku tuntakse, siis on huvi suurem. Võõrad nimed ja kaugemalt tulnud pälvivad vähem tähelepanu.

Avatud meeltega üritused toimuvad kord aastas. Aprillis oli meil külas kunstnikepaar Pranashree (Sülli R. Vaino) ja Urmas Vaino. Maagiliste väeehete ja mandalate kaasabil avanesid üritusel osalejate meeled idamaisele tarkusele.

Koos Betti Alveri Muuseumiga korraldate ka üht toredat konkurssi – omaloomingukonkurssi *Betti Alveri jälgedes*. Mida see endast kujutab?
Idee on saanud alguse Jõgeva linnas sündinud luuletaja Betti Alveri loomingust. Konkursi eesmärk on luule vastu huvi tekitamine ja loovkirjutamise arendamine. Omaloomingulised tööd võib esitada nii luules kui ka proosas. Osaleda võivad koolinoored ja ka täiskasvanud erinevas vanuses.

Meeri Remmelg koos kolleegide Tea Lalli, Ene Söödi, Sirje Naritsa ja Piret Kiisleriga.

Vahetagem teemat. Kui palju teil lugejad e-raamatuid küsivad?
Meie lugejaskonnas ei ole e-raamatute järele erilist nõudlust. Enamik raamatukogu külastajatest eelistab endiselt paberraamatuid. Paljudel inimestel on igapäevases kasutuses arvutid, nutitelefonid, tahvlid jm taolised seadmed. Tänu sellele ehk väärtustavad inimesed rahulikku aega, kui saavad end suurest infomöllust välja lülitada ja rahulikult raamatu lugemisse süüvida. E-raamatute huvi on pigem noortel. Neil on enamasti nutitelefon taskus, e-raamatuid saavad nad nt Elisa kaudu tellida, eraldi e-lugerit pole selleks vajagi. Samuti pakuvad ju e-teenuseid mõned raamatupoed. Noored tahavad infot kiiresti kätte saada ja selleks sobib nutitelefon väga hästi.

Millist raamatukogusüsteemi kasutate?
Raamatukogutarkvara ja infosüsteemi RIKS. Tänu järjepidevale tarkvaraarendusele on see väga funktsionaalne. Programmeerimisega tegeleb Meelis Lilbok, tema jutule pääsevad kõik abivajajad ja tal on alati aega olemas olla. Vahel üllatab ta meid kuvari ekraanilt mõne vembuga, näiteks aprillinaljaga vms. Iseenesest on huvitav tema loodud veebirakendus, kus reaalajas saab jälgida RIKSi programme kasutavate raamatukogude laenutusi ja tagastusi.

Kes aitab teid komplekteerimisel?
Seniajani on komplekteerimisega tegelenud Põltsamaa Raamatukogu, endise nimega Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu. Seoses haldusreformiga ja Põltsamaa Raamatukogu töö ümberkorraldamisega on tulemas muudatused, mis puudutavad uuendusi ka komplekteerimise osas. Mis ja kuidas, ei taha oletada. Ees on mitmeid nõupidamisi, mille käigus peaksid segased olukorrad ja küsimused saama vastused.

Kuidas on teil lood nn Langi nimekirja alusel tellimisega? Kui palju neid väljaandeid kasutatakse?
Looming, Loomingu Raamatukogu, Akadeemia, Keel ja Kirjandus, Sirp ja veel mõned – neid tellisime juba enne Rein Langi ning tellime siiamaani. Kultuuriajakirjade lugemine on tunduvalt vähenenud, esimest kolme nimetust laenutatakse või loetakse kohapeal teistest rohkem. Kasutajad on põhiliselt õpilased-üliõpilased. Mitte mingisugust kasutust ei leidnud aga venekeelsed ajakirjad Вышгород ja Таллинн. Esimesega tegin eksperimendi: soovitasin seda ühele vene keelt emakeelena rääkivale haritlasest lugejale. See igapäevane lugeja oli ajakirjas siiralt pettunud ja pidas seda n-ö kallutatud lektüüriks.

2016. aastal võtsite raamatukogu juhatamise Sirje Naritsalt üle. Mis on Teile juhirolli puhul kõige tähtsam?
Direktori ametis sai aasta täis. Süvenenud on veendumus, et kõige tähtsam on meeskonna koostöö.

Jõgeva Linnaraamatukogu on Eestis üks kahest maakonnakeskuses asuvast raamatukogust, mis ei tegutse keskraamatukoguna. Mida on see Jõgeva raamatukogule tähendanud?
Jõgeva Linnaraamatukogu eesmärgiks on olnud oma kogukonna teenimine ja vähemoluline see, kuidas meid nimetatakse või kas me keskraamatukogu funktsioone täidame. Raamatukogu endine direktor Sirje Narits on meenutanud, et ajalooliselt rääkisid Põltsamaale keskraamatukogu asutamise kasuks faktid, et Põltsamaal oli ilus suur raamatukogu ning eestvedajateks tegusad inimesed. Jõgeva raamatukogu tegutses sel ajal kultuurimaja kitsastes oludes. Sirje Naritsa sõnul tundis Jõgeva Linnaraamatukogu end kõrvalejäetuna, kui Eesti Vabariigi taastamise algusaegadel eraldas riik raha keskraamatukogude renoveerimiseks. On olnud arvamusi, et keskraamatukogu peaks asuma maakonna südames, mõned piirkonnad jäävad keskraamatukogust praegu liiga kaugele.

Jõgeva Linnaraamatukogusse sisenedes võttis meid vastu Ene Sööt.

Paljudel inimestel on igapäevases kasutuses arvutid, nutitelefonid, tahvlid jm taolised seadmed. Tänu sellele ehk väärtustavad inimesed rahulikku aega, kui saavad end suurest infomöllust välja lülitada ja rahulikult raamatu lugemisse süüvida.

Ette on tulnud ka naljakaid juhtumeid, kus mõned esinejad või külastajad on meie raamatukogu keskraamatukoguks pidanud ja aadressiga eksinud.

Laiuse, Palamuse ja Torma kihelkondade maadel luuakse sellest sügisest uus suurvald – Jõgeva vald. Neli omavalitsust – Jõgeva linn, Jõgeva vald, Palamuse vald ja Torma vald – allkirjastasid sellekohase ühinemislepingu 2016. aasta 28. detsembril. Ühinevates omavalitsustes elab rahvastikuregistri andmetel praegu ligi 13 800 inimest. Uue valla volikogu ja valitsus hakkavad resideeruma Jõgeva linnas. Teenuskeskused luuakse seevastu aga Palamuse alevikku ja Torma alevikku, samuti täidab teenuskeskuse ülesandeid Jõgeva linn. Kuremaa lossis sõlmitud ühinemisleppes on omaette punktina käsitletud ka raamatukogusid. Sinna on kirja pandud, et olemasolevad rahvaraamatukogud jätkavad tööd nii Jõgeval, Kuremaal, Laiusel, Siimustis, Vaimastveres, Vägeval, Kaareperes kui ka Palamusel, Sadalas ja Tormas. Ühinemisleppes rõhutatakse sedagi, et ühinenud omavalitsuse eelarvest raamatukogudele kirjanduse ja perioodika ostmiseks antav rahaline toetus ei vähene. Samuti jätkatakse ühinenud omavalitsuse ruumide raamatukogudele tasuta kasutusse andmist. Ühinemislepingu üks lisadest sisaldab olulisemate investeeringute plaani aastaiks 2017–2021. Seal on kirjas ka *Jõgeva Põhikooli kaasajastamine ning linnaraamatukogu rajamine Rohu 10 hoones*, mille elluviimise ajaks on märgitud ajavahemik 2017–2018. Ehituse kogumaksumuseks on arvestatud 7,1 miljonit eurot, millest 2,1 miljonit tuleb omavalitsuse rahakotist.

Kas see päev, mil jätate Laial tänaval asuva hoonega hüvasti ja kolite Rohu tänavale kavandatavasse uude majja, on veel kaugel?
Ei taha pessimist olla ja loodan, et läheb nii, nagu on kavandatud. Igaks juhuks ma ei ütle kõva häälega seda daatumit välja.

Mis on praeguse maja kõige suurem viga?
See ei ole ehitatud raamatukoguks. Probleemiks on suur ruumipuudus. Maja on vana ja amortiseerunud, puudub ventilatsioon, kaasaegsetele nõuetele vastavat remonti ei ole aastaid tehtud. Viimane uuendus tehti majas 2001. a, kui avati lugemissaal. Varasematel aastatel on arutluse all olnud raamatukogu ruumide väljaehitamine teisele korrusele, kuid spetsialistid on hinnanud kandekonstruktsioonide seisu kehvaks, need ei peaks raamaturiiulite raskusele vastu. Praegu asub II korruse ühes osas vaid täiskasvanute lugemissaal.

Mis saab uues majas olema teisiti?
Väga palju. Uus asukoht, kaasaegne keskkond, ühinemine kooliraamatukoguga ja uus töökorraldus. Teenindus on siis avatud ruumis: ei ole eraldi täiskasvanute lugemissaali, ei ole eraldi avalikku internetipunkti. Meie lugejad on harjunud vaikselt lugemissaalis lugema. Ei näinud projektil vaba seina maali- ja fotonäituste ülesriputamiseks. Raamatukogu saab 550-ruutmeetrise saali, mis on umbes niisama palju, kui on ruumi praeguses hoones. Üritusteks saame kasutada kooli aulat ja siseõue. Arvan, et kohanemine võtab üsna palju aega.

Jõgeva Linnaraamatukogu on õnnistatud loovate töötajatega, kellest õige mitu on kaunite kunstidega sinasõbrad. Siin on praegu tööl mitu literaati – Tea Lall, Ene Sööt ja Jaana Koppel ning kujutava kunstiga tegelejat – Piret Kiisler fotograafia alal, Meeri Remmelg ise akvarellmaali ning fotograafia vallas. Raamatukoguga oli seotud ka aastail 1996–2001 tegutsenud omaloomingugrupp D.I.V. Neilt on ilmunud suisa kaks kogumikku – *Kärbitud tiivuliste maandumisrada* (2000) ja *Kärbitud murdlainete maandumisrada* (2001). Kõik raamatukoguhoidjad on kirjutanud tekste ka *Mälestuste Jõgeva* sarja kuuluvasse kogumikku *Jõgeva raamatukogu lugu*. Sestap küsingi Meeri käest, kuidas on raamatukogu Jõgeval selliseid loomingulisi persoone magnetina tõmbavaks kohaks kujunenud?

Uskuge mind, meie raamatukogu ongi see magnet ja inspiratsiooniallikas. (Naerab.) Tea Lall kirjutas ju oma raamatud siis, kui siia tööle tuli. Ene Sööt on õppinud eesti filoloogiks, aga oma parimad tekstid on kirjutanud raamatukogus töötamise ajal. Jaana Koppel sai inspireeriva pisiku külge omaloomingugrupi algaastail. Kõik minu kolleegid on loovad ja andekad: kes tegeleb fotograafiaga, kes teeb imepäraseid küpsetisi, kes käsitööd. Nad on lihtsalt tagasihoidlikud ennast avaldama.

Näen, et teil on siin toredaid taimi, näiteks öökuninganna. Olete selle iluduse õitsemist tänavugi näinud?

Meie naised armastavad lilli, ka toataimi. Vahel kingivad lugejad lilli. See on imekspandav, aga öökuninganna on oma suursugused õied avanud tihtilugu just *Ööraamatukogu* aegu, maikuu lõpus. Sellel aastal kahjuks veidi hiljem, aga seda rikkalikumalt oli pungi ja korraga avanes kolm õit. Anname sotsiaalmeediaski teada, millal on raamatukogu aknal õitsemist oodata. See lill on sama vana kui meie praeguses majas olemine. Kes soovib, see uurib ja arvutab ise. (Naeratab.)

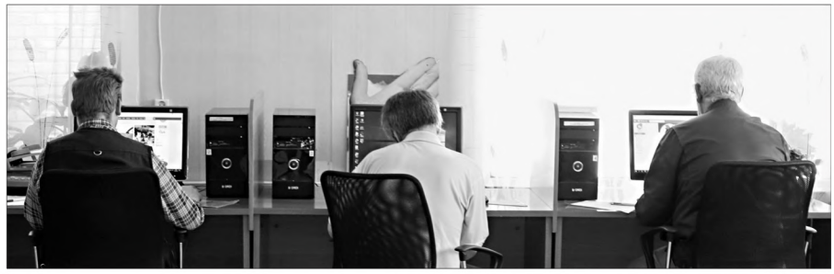

Raamatukogu arvuteid kasutatakse usinasti.

See öökuninganna on teil siis küll juba ballialine. Aga Meeri, olete pärit Avinurme kandist, täpsemalt Ulvi külast. Vastab see tõele?
Olen Ulvi 8-klassilises koolis õppinud. Minu esivanemate kodu asub Ulvilt veel 4 km eemal, Jõgevamaa ja Ida-Virumaa piiril olevas Kõrvemetsa külas.

Nii et päris põline jõgevalane Te ei ole. Millal ja kuidas Te Jõgevale sattusite?
Jõgeva on mu sünnilinn. Tagasi tulin siia aastaid hiljem Hiiumaalt, kuhu mind peale Räpina Sovhoostehnikumi lõpetamist suunati. Seejärel elasin siin ja olin tööl Jõgeva Sordiaretusjaamas, hiljem Jõgeva lasteaedades.

Saite Räpinas aiandusagronoomi hariduse ja olete töötanud ka lasteaedades. Aga mis oli see, mis Teid raamatukogundusse tõi?
Mingil ajahetkel oli mu ellu muudatust vaja ja süvenes veendumus, et pean igapäevaselt tegelema sellega, mis meeldib ja rohkem rahuldust pakub.

Raamatukogus töötades läksite taas õppima, sedapuhku Viljandisse raamatukogunduse ja infokeskkondade erialale. Mida see samm Teile tähendas?
Õppima minek oli suur väljakutse. Kuna ma ei läinud õppima n-ö esimeses nooruses, siis seda huvitavam oli kogeda tänapäevaseid e-õppe võimalusi. Täistöökoha kõrvalt õppimine oli üsna keeruline, kuid ka arendav ja erialaselt silmiavav.

Mis Teile neis kultuuriakadeemia õpinguis kõige rohkem meeldis?
Kõige rohkem meeldisid mulle infokeskkondadega seotud õppeained, kuna see on arenev valdkond ja uue informatsiooni voog ei katke. Tänu sellele vaatan ka raamatukogunduse valdkonda pidevas uuenemises ja sellest tulenevalt saan uusi algatusi ellu viia.

Kultuuriakadeemia lõpetasite 2012. aastal lõputööga teemal *Luule propageerimine Jõgeva Linnaraamatukogus*. Saan ma õigesti aru, et see on olnud Teile südamelähedane teema?
Uurisin seda teemat, sest aastate lõikes on Jõgeva Linnaraamatukogus toimunud väga palju luuleüritusi, mis ei ole just tavapärane nähtus raamatukogudes. Head luulet loen ja kuulan meelsasti.

Teie tütar Siret Remmelg on luuletaja, kelle sulest on ilmunud kaks luulekogu – Leo de Sixtuse nime all esikkogu *Skarabeuse tsivilisatsioon* (2005) ja *Vibulaskja* (2012). Ta on olnud ka Juhan Liivi luuleauhinna nominent. Aga... Siret on töötanud ka Jõgeva Linnaraamatukogus, seejärel Tallinnas. Praegu on ta Tallinna Tehnikakõrgkooli raamatukogu juhataja ning sai äsja magistrikraadi Tallinna Ülikoolist. Enne seda õppis ta Viljandis. On mul õige arusaam, et õppisite tütrega seal nii enam-vähem ühel ajal?
Jah, juhtus tõesti nii, et asusime ühel ja sama aastal Viljandisse õppima. Lõpetasin temast aasta varem, aga seejärel tegi ta mulle magistriga 1:0. (Hakkab naerma.) Pikk õpinguperiood nõudis tema loomingulisest elust lõivu, loodetavasti jõuavad Sireti mõtted kunagi tagasi ka luuleradadele.

Kuivõrd palju te teineteist õpinguisse puutuvalt inspireerisite?
Kas just inspireerisime, aga toetasime küll.

Rääkigem ka kujutavast kunstist. 2014. aasta sügisel oli Jõgeva raamatukogu teise korruse lugemissaalis avatud Teie esimene isikunäitus *Valguse varjudes värvilaik*. Eksponeerisite seal oma akvarelle, peamiselt lille- ja maastikumaale. Samas ei olnud see näitus esimeseks esinemiseks – olete varem esinenud ka grupinäitustel. Kus ja kelle käe all olete kunsti õppinud?
A-il 2006–2009 õppisin Jõgeva Kunstikooli Avatud Stuudios pastellmaali. Sel ajavahemikul osalesin neljal ühisnäitusel. 2013–2015 õppisin Jõgeva Akvarellistuudios KALA Gennadi Lapini juures. Tema juurde võin alati nõu küsima minna, aga tihtilugu võtab ta ette jalavaeva, et mind utsitada, sest tema meelest ei maali ma piisavalt. No kust see aeg? (Muigab.) KALA perioodist kuni selle aasta alguseni tuleb kokku 13 näitusel osalemist, nendest kaks on olnud personaalnäitused. Lisaks on olnud mõned väikesed fotonäitused.

Mis on Teile maalimise ja akvarellitehnika juures kõige köitvam?
Maalimine võimaldab vaadata asju ja olukordi lähemalt ja tunnetuslikumalt.

Akvarell on loominguline protsess, see haarab kaasa oma mängulisuses, kus mitte kunagi ei tea ette lõpptulemust ja ükski valmis töö ei saa olla teise koopia. Akvarell ei anna kuigi palju võimalusi maali korduvalt parandada. Seetõttu sunnib iga töö mind positiivses mõttes pingutama, paneb võimed proovile, tekitab soovi uut õppida.

Milles seisneb kunsti võlu?
Kunsti loomine on eatu. Juba väikse lapse kunst võib olla meisterlik ja kunagi ei ole kellelgi hilja sellega tegelema hakata. Olen hobikunstnik, minu jaoks on see teekond iseendasse ja endast väljapoole. Kunst on kui teraapia, mis tekitab heaolutunde ja taastab energia. Professionaalse kunsti võlu seisneb selle sisus ja väärtuses.

Meeri, tänan Teid intervjuu eest väga! Soovin Teile ja Teie kolleegidele jätkuvat loomingulisust ning edu raamatukogu uue pesa eest seismisel!

Fotod: Teet Malsroos

Mida tähendab remondis raamatukogu

Kristina Pai, *Tartu Ülikooli Raamatukogu kogude direktor*[1]

Tartu Ülikooli Raamatukogu kogude suurus on
3,6 miljonit teavikut. Raamatukogu suurem ja haruldasem osa
on praegu kastides. Remondi ajal on kasutatav vaid
1/16 kogudest – lugemissaalide raamatud.
Ootame pikisilmi remondi lõppu ja loodame sellest kiirelt toibuda.

See oli raamatukogurahvale suur rõõm – see, et remont algab, mitte et maja kinni on. Teadsime, et tuleb raske aeg, kuid olime remonti juba väga kaua oodanud ja seega raskusteks valmis. Läbi oli viidud hulgaliselt riigihankeid: lisaks remontija leidmisele korraldati hanked ka kolimisfirma valimiseks ja mööbli, tehnika ning RFID-turvasüsteemi jm vajaliku hankimiseks. Nüüd sai asi lõpuks alata.

Kaasaegsele ruumile teistsugused nõudmised

Nõukogude aja *viljastavates* tingimustes ehitatud hoone oli ammu amortiseerunud. Toona oli ju tavaline, et osa ehitusmaterjale läks *vasakule*, näiteks asjameeste suvilate ehituseks. Selle tulemusel sai raamatukogus nii mõneski kohas sõrme seinast läbi torgata – segust oli seina jõudnud peamiselt liiv, tsementi oli mujal vaja läinud. Remonti oodates olid paljud põrandaaugud kinni kleebitud MacGyveri teibiga, et keegi narmendava reliini taha ei komistaks. Kogu interjöör, mida võimaluste piires pidevalt lappida oli püütud, oli ajale jalgu jäänud ja nägi väsinud välja. Eriti halb oli aga asi automaatse tulekustutussüsteemiga, mis kästi välja lülitada, sest selles kasutatav freoon on keelatud aine. Nii oli hoone tegelikult juba mitu aastat ohtude vastu kaitsetu.

Alates maja avamisest 1982. a veebruaris on toimunud põhimõtteline muutus kasutajate käitumises: vahepeal on tulnud internet ja e-kogud, tehakse aktiivselt rühmatööd, räägitakse avatud juurdepääsust, avaandmetest jms. See kõik esitab ka ruumile teistsugused nõudmised. Remont andis mitte ainult võimaluse teostada ammuseid unistusi, vaid ka uuendada kogu raamatukogu kontseptsiooni, mille märksõnadeks said avatus ja kasutaja-

[1] Kristina Pai on alates 1. augustist 2017 ELNET Konsortsiumi tegevdirektor.

Alates maja avamisest 1982. a veebruaris on toimunud põhimõtteline muutus kasutajate käitumises: vahepeal on tulnud internet ja e-kogud, tehakse aktiivselt rühmatööd, räägitakse avatud juurdepääsust, avaandmetest jms. See kõik esitab ka ruumile teistsugused nõudmised.

Raamatukogu esine on kaunis, kuid sisse veel ei saa.

kesksus. Uues raamatukogus ootab lugejaid 3500 m² suurune avahoidla, palju rühmatööruume, muudatused saalide paigutuses (nt fonoteegi suurem ruum teises majatiivas), lugejatele hubasem söögituba, õdusam puhkeala, lastetuba, RFID-turvasüsteem, ööpäevaringne teavikute tagastamise võimalus, mugavamad töötingimused, värske ja kena interjöör jpm. Ühesõnaga – tänastele lugejatele sobiv, kaasaegne ja mugav keskkond.

Kuidas remonti läbi viia?

Peale ehitusfirma valimist algasid üksikasjalikud läbirääkimised, kuidas remonti läbi viia. Kuna tegu on 5-korruselise 26 600 m² suuruse hoonega, mis veel mõne aasta eest oli Tartu suurim avalik hoone (nüüd ei suuda enam keegi Lõunakeskuse kaubanduspinnaga võistelda), kohati keeruka ülesehitusega ja amortiseerunud, ei olnud ülesanne sugugi lihtsate killast. Kergemaks ei teinud olukorda ka see, et hoonet oli varem aeg-ajalt remonditud: igal remontijal on paraku oma käekiri ja dokumentatsioon varasemate tööde kohta ei pruukinud olla täielik...

Ehitaja soov oli korraga kätte saada maksimaalselt suur ruum, et alustada töid võimalikult mitmes kohas korraga. Raamatukogu peamine soov oli avada maja lugejatele võimalikult kiiresti. Tahtsime jätta remondi ajaks töötajad majja ning jätkata igapäevast tööd (komplekteerimine, kataloogimine, infoteenindus, konserveerimine-restaureerimine, digiteerimine, töö e-kogudega, RFID-turvaribade kleepimine 1 miljonile raamatule jm).

Arutati mitmeid variante. Esmalt oli plaan jätta suur osa kogudest ja mööblist majja, teha remonti etapiviisiliselt ja lõpetada kõik tööd *ca* 1,5 aastaga. Siis räägiti kahe korruse peaaegu täielikust tühjendamisest, et ehitaja saaks korraga kätte suure ruumi, tähtajaks endiselt ligi 1,5 aastat. See variant läkski töösse.

Kuhu kogud ja kuhu personal?

Otsustasime – kõik töötajad jäävad majja, osa kogusid ja mööblit viiakse majast välja. Alustasime samaaegselt nii kogude pakkimist hoidlais kui ka töötajate järkjärgulist kolimist ühe korruse võrra kõrgemale ja mööbli transporti nii maja sees kui majast välja. Korraga pidid tühjaks saama nii üks hoidlakorrus kui ka korrus, kus paiknes suurem osa tööruume.

Töötajate uued töökohad sisustasime individuaaltöökabiinidesse ja lugemissaalidesse, seejuures tuli igal pool tagada arvutivõrk jm vajalik. Arvestasime ka puhkustega – inimesed, kes eri ajal puhkasid, said kabiini jagada. Olime veendunud, et kolimine on lühiajaline ja lootsime, et peale puhkust on paljude kolleegide õige tööruum juba valmis… Suure osa mööblit viisime ülikooli hoiupinnale, väärtuslikum jäi majja ja viidi lugemissaalide korrusele. Ka mööbli nihutamine pidi toimuma vaid mõneks kuuks, nii jätsime suure osa ilusamat mööblit majja, kartes seda hoiupinnale transportimisega vigastada. Kiirelt tuli vabastada ka ülemine hoidlakorrus – kogud pakiti kastidesse ja koliti osaliselt samuti 3. korrusele (alustasime nendega RFID-turvasüsteemi juurutamist), umbes pool miljonit raamatut paigutasime renditud üüripinnale linna servas. Vähem kui kuu ajaga saime raamatukogu kaks korrust tühjaks tehtud ja ehitajatele üle antud.

Kogude pakkimine oli kolimisfirma töö, hoidlakorrus tuli tühjendada 2016. a juuliks. Enne kui viimased kastid hoidlaist euroalustel välja said, alustasid ehitajad juba põrandakatete ülesvõtmist ja sädemeid pilduva ketaslõikuriga torude eemaldamist. Pidime neil paluma veidi hoogu maha võtta, et saaksime ikka raamatud enne remonti majast välja viia. Tundus, et töö läheb suure hooga käima.

Plaani järgi pidi töö toimuma kolmes etapis: 2016. a suvekuudega pidid korda saama esimesed kaks korrust (nn suure saali korrus ja hoidla ülemine korrus) ja sügisest pidi see osa avatama lugejatele. Sügisest kevadeni pidid tööd jätkuma ülejäänud hoidlates ja järgmisel suvel, s.o tänavu, oli kavas remontida viimane, lugemissaalide korrus. Nii oleksid lugejad kannatanud kõige vähem – majja ei oleks nad pääsenud vaid kahel suvel. Tõsi, paljud kogud pidid paratamatult jääma pakituks pikemaks ajaks, sest hoidlate remont ja kogude lahtipakkimine ning tagasipaigutamine võtab oma aja.

Ja töö algaski...

Kui remont algas, siis esialgu tehti kõike suure kiiruga ja igas nurgas. Siis aga, suve edenedes, jäi elu aina vaiksemaks. Midagi nokitseti väheste töömeestega. Mõnel päeval oli suisa rahulik. Arvasime, et ju tehakse alles plaane. Vahepeal jätkus lõhkumine. Ja et oli suvi, oli tööl ka mitmeid lapseohtu poisikesi – vaheaeg ju, võimalus taskuraha teenida… Näha oli ka kahtlasi kujusid, kellega pimedal ajal tänaval kohakuti sattuda ei tahaks. Ehitajate leidmisega näis firmal olevat tõsiseid raskusi. Üks kolleeg oli näinud ehitustandril ka üht ammu pensionil olevat vana tuttavat, kes kurtis, et ta toodi lausa väevõimuga kodunt ära tööd tegema. Kohati midagi nagu toimus, vähemalt tolmu ja müra oli mõnel päeval päris korralikult.

Meie tegime edasi oma igapäevast tööd ja tegelesime graafiku alusel ka RFID-turvasüsteemiga. Kuigi remondi tõttu oli ventilatsioon välja lülitatud, saime hakkama. Kohati oli palav, aga mõnes kohas pääsesime õnneks aknaid avama. Ja see kõik pidi ju õige pea lõppema. Kolijad pakkisid järgmistel hoidlakorrustel kogusid. Need kogud pidid remondi ajaks majja jääma ja vastavalt remondi edenemisele oli plaan neid hoidlabokside kaupa edasi-tagasi nihutada – remontimata ruumidest remonditud ruumidesse.

Raamatukogus jätkub tavaline komplekteerimine, kataloogimine, liigitamine, samuti lagunenud raamatute restaureerimine, ülikooli töötajate nõustamine, töö e-kogudega, digiteerimine jms. Kõik kolleegid tegelevad ka RFID-turvaribade kleepimisega.

Ei jõutagi õigeks ajaks

Suve lõpupoole hakkas aga teadmatus ja arusaamatus väsitama – remont ei tahtnud kuidagi edeneda. Tõsi, mitmes ruumis olid juba isegi seinad värvitud, aga samas tuli välja, et paljud asjad on tehtud lootusetult valesti ja tuli nõuda nende uuesti tegemist. Üüratu liftiauk laiutas juba mitu kuud läbi viie korruse. See kõik tähendas meie ja lugejate jaoks kaotatud aega. Hakkasime aru saama, et loodetud ajal me raamatukogu avada ei saa – selleks ei anta lihtsalt luba, sest keskkond ei ole ohutu. Järjest hakkas ilmnema erinevaid probleeme – küll oli põrand valatud valesti (vale segu, praod sees), küll oli majaesine plats vale kaldega. Ühel päeval avastasime, et ülemise korruse hoidla põrandat valades lasti osal segust voolata alumisse hoidlasse, milles raamatud alles ootasid pakkimist. Põrandas oli auk: see tähendas, et ehitaja oli enne segu valamist selle augu sinna ise teinud. Imekombel ei saanud ükski raamat värske seguga kahjustatud.

Veel enne ehituse algust tundus 1,5 aastat nii suure töömahu juures ebarealistlik. Hiljem avaldasid ka eksperdid arvamust, et töö oleks olnud selle ajaga tehtav vaid juhul, kui oleks tegutsetud pidevalt kahes vahetuses.

Kätte jõudis 2016. a sügis ja lugejad ootasid maja avamist. Lükkasime avamise tähtaega paar korda edasi. Olime veel lootusrikkad – kui ei saa avada septembris, siis ehk saab oktoobris... Peagi sai selgeks, et niipea remont valmis ei saa. Ehitajale esitati pretensioone – tulemuseta. Oodati, loodeti, kuni uuel aastal lõpuks leping üles öeldi. Algas pikk, vähemalt tolmu- ja müravaba ooteaeg. Aasta lõpuks oli selgeks saanud, et ebamäärasus kestab ilmselt kauem. Tuli uue olukorraga kohaneda. Kuna maja avamine nihkus aina kaugemale, sai selgeks, et töö peab jätkuma senistes kitsastes oludes. RFID-turvaribade kleepimine pidi jätkuma, sest sellega tuli valmis saada igal juhul enne remondi lõppu. Kui hoidla kunagi valmis saab, on oluline kogud kiiresti sisse kolida, mitte enam muule aega raisata. Nii hakkasime kaste ümber kolima – tõime laost juurde autotäite kaupa kaste uute turvaribadeta raamatutega. Mitmel korral oli tunne, et nüüd on küll juba kõik nurgatagused täis, aga siis nihutasime asju veidi koomale ja taas mahtus 5 autotäit juurde. Selleks, et maksimaalselt raamatukaste ära mahutada ja et töö jätkuks, kolisime uuesti ka majja jäänud mööblit – seekord majast ajutisele hoiupinnale. Ühesõnaga: kui remont tõi kaasa palju tööd, siis remondi venimine tõi omakorda vajaduse tehtust paljugi ümber teha – uuesti liigutada suurt osa mööblist ja kogudest. Paljusid raamatukaste oleme pidanud juba teist korda hoiupinnale vedama – enne remondi eest varjule, siis tagasi raamatukokku RFID-ribade kleepimiseks ja siis uuesti hoiupinnale, et veel töötlemata raamatutele ruumi teha.

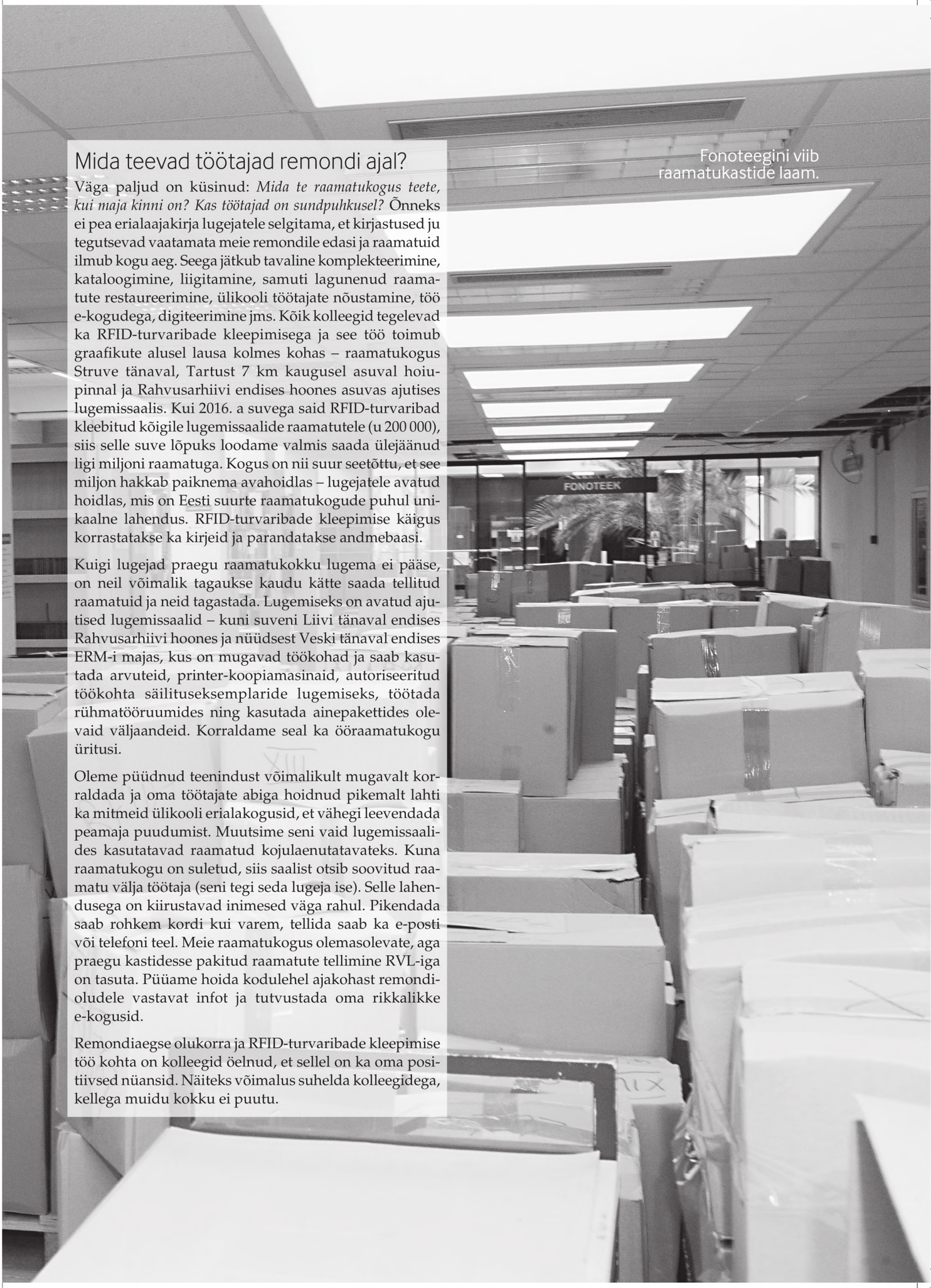

Fonoteegini viib raamatukastide laam.

Mida teevad töötajad remondi ajal?

Väga paljud on küsinud: *Mida te raamatukogus teete, kui maja kinni on? Kas töötajad on sundpuhkusel?* Õnneks ei pea erialaajakirja lugejatele selgitama, et kirjastused ju tegutsevad vaatamata meie remondile edasi ja raamatuid ilmub kogu aeg. Seega jätkub tavaline komplekteerimine, kataloogimine, liigitamine, samuti lagunenud raamatute restaureerimine, ülikooli töötajate nõustamine, töö e-kogudega, digiteerimine jms. Kõik kolleegid tegelevad ka RFID-turvaribade kleepimisega ja see töö toimub graafikute alusel lausa kolmes kohas – raamatukogus Struve tänaval, Tartust 7 km kaugusel asuval hoiupinnal ja Rahvusarhiivi endises hoones asuvas ajutises lugemissaalis. Kui 2016. a suvega said RFID-turvaribad kleebitud kõigile lugemissaalide raamatutele (u 200 000), siis selle suve lõpuks loodame valmis saada ülejäänud ligi miljoni raamatuga. Kogus on nii suur seetõttu, et see miljon hakkab paiknema avahoidlas – lugejatele avatud hoidlas, mis on Eesti suurte raamatukogude puhul unikaalne lahendus. RFID-turvaribade kleepimise käigus korrastatakse ka kirjeid ja parandatakse andmebaasi.

Kuigi lugejad praegu raamatukokku lugema ei pääse, on neil võimalik tagaukse kaudu kätte saada tellitud raamatuid ja neid tagastada. Lugemiseks on avatud ajutised lugemissaalid – kuni suveni Liivi tänaval endises Rahvusarhiivi hoones ja nüüdsest Veski tänaval endises ERM-i majas, kus on mugavad töökohad ja saab kasutada arvuteid, printer-koopiamasinaid, autoriseeritud töökohta säilituseksemplaride lugemiseks, töötada rühmatööruumides ning kasutada ainepakettides olevaid väljaandeid. Korraldame seal ka ööraamatukogu üritusi.

Oleme püüdnud teenindust võimalikult mugavalt korraldada ja oma töötajate abiga hoidnud pikemalt lahti ka mitmeid ülikooli erialakogusid, et vähegi leevendada peamaja puudumist. Muutsime seni vaid lugemissaalides kasutatavad raamatud kojulaenutatavateks. Kuna raamatukogu on suletud, siis saalist otsib soovitud raamatu välja töötaja (seni tegi seda lugeja ise). Selle lahendusega on kiirustavad inimesed väga rahul. Pikendada saab rohkem kordi kui varem, tellida saab ka e-posti või telefoni teel. Meie raamatukogus olemasolevate, aga praegu kastidesse pakitud raamatute tellimine RVL-iga on tasuta. Püüame hoida kodulehel ajakohast remondioludele vastavat infot ja tutvustada oma rikkalikke e-kogusid.

Remondiaegse olukorra ja RFID-turvaribade kleepimise töö kohta on kolleegid öelnud, et sellel on ka oma positiivsed nüansid. Näiteks võimalus suhelda kolleegidega, kellega muidu kokku ei puutu.

Raamatuid laenutatakse siin jätkuvasti.

Kuigi lugejad praegu raamatukokku lugema ei pääse, on neil võimalik tagaukse kaudu kätte saada tellitud raamatuid ja neid tagastada. Lugemiseks on avatud ajutised lugemissaalid.

Hetkeseis on lootusrikas

Aasta pärast remondist rääkivat rõõmustavat pressiteadet tööd seiskusid: ehituspraagi tõttu lõpetati ehitusfirmaga töösuhe ning viisakale kokkuleppele jõuti juristide vahendusel. Eksperdid fikseerisid olukorra ja välja kuulutati uus riigihange. See oli edukas: uue ehitajaga algas töö 14. augustil.

Selleks, et infosulgu vältida ja kuulujutte vähendada, hakkasime koostama videopäevikuid – vloge, mida saab vaadata meie kodulehel ja Facebookis. Püüame nende abil üldsusele olukorrast adekvaatset ettekujutust anda. Räägime neis remondist, tulevastest plaanidest ning sellest, millega töötajad tegelevad, RVL-ist, teenustest, avaandmetest jm. Detsembris, kui peame jõulupidu ja meie maja *utlib teater* esineb traditsioonilise etendusega, tegime esmakordselt teatritüki asemel filmi. Kuna olukord oli erakordne, leidsime, et ei saa kajastada muud kui remonti. Kirjutasin loo sellest, kuidas meie, töötajad, remonti nägime. Film oli kolleegide seas väga menukas. Laadisime filmi ka raamatukogu *Youtube*'i kanalile, kust kõik huvilised saavad seda vaadata.

Oleme õnnelikud, et kogude hoiustamiseks sai valitud korralik uus ventilatsiooni ja küttega hoiupind, kus niiskus ja temperatuur on reguleeritavad. Esialgu käisime vaatamas ka mitut odavamat pakkumist, kuid kuna tingimused ei olnud neis piisavalt head, siis loobusime. Kui algselt plaanisime ruume hankida vaid mõneks kuuks, siis nüüd, kui asi on veninud juba aasta peale, ei pea me õnneks kogusid hoiupinnalt ümber kolima – seal on kõik kliimanäitajad korras. Sügiseste vihmade ajaks rentisime niiskuseimurid, mis õhuniiskust kiirelt reguleerida aitasid.

Palju on tehtud, aga teha veel rohkem.

Nüüd, kus uue ehitajaga on leping sõlmitud (hanke võitis AS-i Ehitustrust ja OÜ Tallinna Ehitustrust ühispakkumus) ja töö taas alanud, oleme taas lootusrikkad – lepingu järgi on hoone kõigi ehitustööde lõpptähtaeg 2019. aasta 9. jaanuar. Tööd ei alga aga mitte ehitamise, vaid lammutamisega. Esmalt tuleb likvideerida kogu senine praak: põrand hoidlast välja lõhkuda ja uus valada. Ka mujal on hulgaliselt vaegtöid. Remont toimub mitmes etapis. Kõigepealt püütakse valmis saada alad, mis on lugejate majjapääsemiseks esmatähtsad: fuajee, esimene korrus koos avahoidlaga, teine korrus lugemissaalidega, trepikojad ja liftid ning majaesine plats. Nende tööde lõpuks prognoositakse 2018. aasta jaanuarikuud. Hoone täpsem avamisaeg peaks aga selguma novembriks.

Hoidla valmides saame ühele hoidlakorrusele kogud tagasi tuua. Ligi miljoni raamatu kastidest väljavõtmine ja õigesti riiulisse paigutamine on ka kolijate abiga ülimalt suur töö. Järjekorra hoidmine *ca* 15 000 kasti puhul (mida on tulnud RFID-turvaribade kleepimiseks avada ja uuesti sulgeda) on keeruline juba kasthaavalgi. Kuid kastidest tuleb ka miljon raamatut õigesse järjekorda seada. Samas teame, et lugejad ootavad pikisilmi kogu avamist, nii et seda kõike tuleb teha ruttu.

Seejärel jätkuvad tööd teistel hoidlakorrustel. Põhihoidla korruseid on kolm, igal korrusel 5 boksi *à* 700 m², seega põhihoidlate maht on 3500 m². Remondis on ka eraldi paiknev harulduste hoidla. Remondi käigus saame läbi viia ka mitmeid põhimõttelisi muudatusi hoidlate paigutuses, mis tähendab seda, et mitmed kogud liiguvad seniselt korruselt mujale. Niisiis tuleb kastikuhjade haldamisel kogu aeg ka uut paigutust silmas pidada…

Millal humanitaarkatastroof lõpeb?

Mida arvavad remondist lugejad? Loomulikult on nad nördinud. Ühel konverentsil mainis kirjandusteadlane, et TÜ raamatukogu remondi näol on tegemist humanitaarkatastroofiga. Pool aastat tagasi mõjus see utreerimisena. Nüüd, kui pole veel teada, millal kogud kasutatavaks saavad, tajume igapäevaselt lugejatele eitavaid vastuseid andes, et antud olukorda võib tõesti nimetada katastroofiks. Ühe suure raamatukogu pikk kinniolek on ebanormaalne olukord paljude inimeste ja kogu piirkonna jaoks. Kui huviline ei saa kätte raamatut, mida tal on vaja, siis on see halb. Kui see inimene on aga uurija, kelle uurimistoetus on eraldatud kindla teema uurimiseks ja uuritavad kogud asuvad vaid meie raamatukogus, kuid on teadmata ajaks pakitud, on asi väga halb. Uurimiseesmärk jääb täitmata ja võimalik, et toetusraha tuleb tagasi maksta. Kui üliõpilane on sunnitud lõpetama ülikooli ilma, et tal oleks olnud võimalus raamatukogus käia, on tegu juba terve põlvkonna vaimse traumaga. Tõsi, me avame ajutisi lugemissaale ja püüame igati teenuseid paindlikumaks muuta, kuid sellest kõigest ei piisa. See ei ole sama, mis päris Tartu Ülikooli raamatukogu.

Hiljuti arutati ühes ülikooli komisjonis ettepanekut avada raamatukogu ees tuntud tartlase skulptuur; sellele reageeris meie püsilugeja lausega: *Toetan pigem seda, et purskkaevu kõrval avataks Tartu Ülikooli raamatukogu*.

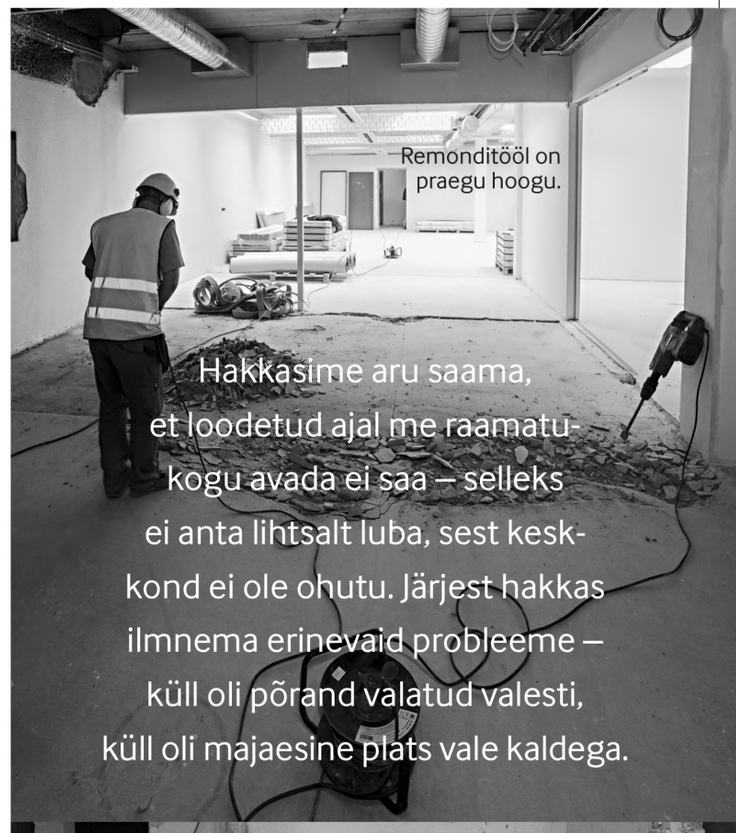

Remonditööl on praegu hoogu.

Hakkasime aru saama, et loodetud ajal me raamatukogu avada ei saa – selleks ei anta lihtsalt luba, sest keskkond ei ole ohutu. Järjest hakkas ilmnema erinevaid probleeme – küll oli põrand valatud valesti, küll oli majaesine plats vale kaldega.

Kunagi olid siin trepid...

Foto: Teet Malsroos

Millega võlub Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu?

Merilin Koppel, *RR-i digiteerimiskeskuse digiteerimise spetsialist*

Muljetavaldavad lahtiolekuajad: raamatukogu on avatud südaööni

Carl von Ossietzky nimeline Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu ehk Stabi on Saksamaa suuruselt teise linna Hamburgi tähtsamaid raamatukogusid, mille kanda on mitmeid olulisi rolle. Esmalt toimib ta riigiraamatukoguna, s.t on kohustatud koguma ja säilitama kõiki väljaandeid, mis Hamburgis ilmuvad. Sellele lisandub ka Hamburgi ja Hamburgiga seonduvate mujal trükitud teavikute komplekteerimine. Sundeksemplari saab raamatukogu juba 1696. a-st. Alates 1988. a-st sätestab sundeksemplari seadus muusikateavikute kohustusliku loovutamise, 2009. a-st peavad kirjastajad andma raamatukogule arhiveerimiseks ka e-väljaannete failid. Teiseks on Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu suurim akadeemiline raamatukogu Hamburgis. Ta täidab nii Hamburgi Ülikooli kui ka linna teiste kõrgkoolide keskse laenuraamatukogu funktsiooni, olles lisaks ka akadeemiline raamatukogu kõikidele Hamburgi linna ja piirkonna elanikele, keda on kokku ligi 5,1 miljonit. Raamatukogu teeninduspiirkond on pindalalt suurem kui pool Eestit (26 000 km²). Lisaks täidab Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu ka arhiivraamatukogu rolli: ülikoolid võivad oma vananenud kogusid sinna säilitamiseks anda.

Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu on suurim akadeemiline raamatukogu Hamburgis. Ta täidab nii Hamburgi Ülikooli kui ka linna teiste kõrgkoolide keskse laenuraamatukogu funktsiooni. Ta on akadeemiline raamatukogu kõikidele Hamburgi linna ja piirkonna elanikele, keda on kokku ligi 5,1 miljonit. Raamatukogu teeninduspiirkond on pindalalt suurem kui pool Eestit.

Juured sajandite mullas

Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu tegevuse algus ulatub 15. sajandisse. 1479. aastal otsustas tollane Hamburgi linnapea Hinrich Murmester Itaaliast naasnuna ja sealsetest raamatukogudest vaimustununa asutada ka Hamburgi raamatukogu, mida *iga auväärne inimene* külastada võiks. Seda raamatukogu võib pidada esimeseks avalikuks raamatukoguks Hamburgis ning Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu eellaseks. 17. sajandil kasvasid senaatori ja tulevase linnapea Sebastian von Bergeni juhtimisel toona Johanneumi kooli raamatukoguks nimetatud ja õppetööks mõeldud raamatukogu kogud hüppeliselt. Von Bergen korraldas nii raamatute kui ka rahalisi annetusi. Paljud silmapaistvad ühiskonnategelased annetasid raamatukogule oma raamatute ja käsikirjade kollektsioonid, nii et kogud kasvasid tollal 25 000 teavikuni. 1751. a saadi avaliku linnaraamatukogu staatus. 18. sajandiks olid raamatukogu kogud kasvanud juba 50 000 eksemplarini ja see oli toona üks Saksamaa olulisemaid avalikke raamatukogusid. 19. sajandi alguses hakati raamatukogule eraldama iga-aastast komplekteerimisraha, mis tegi võimalikuks teavikute komplekteerimiskavade koostamise. Kuna kogud olid 1835. a-ks kasvanud 119 000 köiteni ja ühtlasi sooviti raamatukogu kaasajastada, siis asuti ehitama uut raamatukoguhoonet, mis valmis 1840. a-ks. Oli omajagu õnne, et uus hoone jäi 1842. a Hamburgi suurest tulekahjust puutumata. 19. sajandi lõpuks oli kogudes juba 560 000 eksemplari. Seoses Hamburgi Ülikooli rajamisega 1919. a sai senine teaduslik avalik raamatukogu juurde veel ühe rolli – ülikooliraamatukogu rolli. 1943. a-ks, II maailmasõja õhurünnakute eelseks ajaks oli raamatukogus juba 850 000 teavikut. Õhurünnakuis hävis aga üle 700 000 teaviku, mis tähendab, et Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu on kõige suuremaid sõjakahjusid kannatanud Saksa raamatukogu. Päästa suudeti kogudest vaid osa, mis jõuti vahetult enne õhurünnakuid ära viia: osa käsikirjadest, haruldastest raamatutest ja 140 000 eksemplari teavikuid erinevatel teemadel nagu füüsika, keemia ning uuem filoloogia. Ligikaudu 12 000 haruldast raamatut (inkunaablid, noodid ja 17. sajandi Saksa kirjandus) jäid küll sõjast puutumata, kuid läksid segaduste käigus kaduma. 1982. a avati raamatukoguhoone Hamburgi Ülikooli lähistel (aadressil Von-Melle-Park 3). Seal asub Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu tänapäevalgi.

> Teise maailmasõja õhurünnakuis hävis üle 700 000 teaviku, mis tähendab, et tegemist on kõige suuremaid sõjakahjusid kannatanud Saksa raamatukoguga.

Tähtsus tänapäeval

Praegu koosneb Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu kollektsioon rohkem kui 4 miljonist teavikust, mis toetavad kõikide erialade õppe- ja teadustööd. 350 000 köitele on vaba juurdepääs. Jooksvaid ajakirju on 6900 ja e-ajakirju koguni 56 200. Üldlugemissaalides seisavad kõige olulisemal kohal teatmeteosed, käsiraamatud, ajakirjad ja bibliograafiad. Teemasaalides on esindatud vastavalt käsikirjad (nt 9.–17. sajandist üle 7000 käsikirja), maakaardid (56 000), Hamburgi-alane kirjandus jm. Saksamaa Teadusfond (*Deutsche Forschungsgemeinschaft*) kui põhiline teaduse ja teaduskirjanduse rahastaja Saksamaal toetab raamatukogu erialakirjanduse soetamisel järgmistes valdkondades: avalik haldus, Hispaania ja Portugal, Põhja-Ameerika ja Arktika põliselanikud, rannaäärne ning süvamerekalandus. Neil teemadel kogub Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu kirjandust nii saksa kui ka teistes keeltes ja püüab neis valdkondades võimalikult täiuslikku kogu kujundada.

▲ Carl von Ossietzky nimeline Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu

▼ Raamatukogu muljetavaldavad lahtiolekuajad

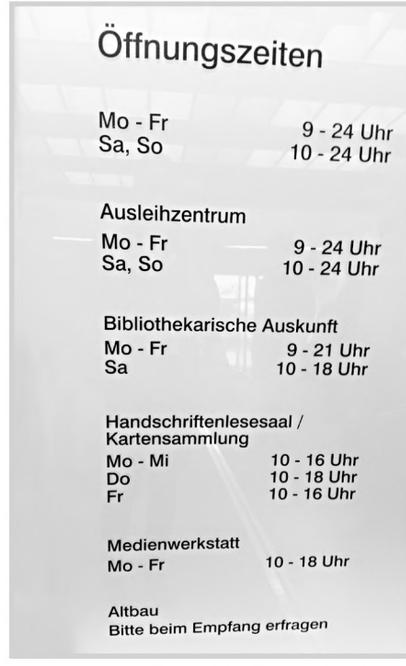

Fotod: Merilin Koppel

> Lahtiolekuajad on muljetavaldavad: raamatukogu ja näiteks ka laenutuskeskus on avatud tööpäevadel kella 9–24 ning nädalavahetustel tunnike vähem – kella 10-st südaööni.

▲ Teatmesaal
▼ Teatmesaali rühmatööala

▲ Avalikud internetiühendusega arvutid
▼ Kirjandustegelaste nimedega hoiukapid

Selvelaenutusmasin

Tudengid moodustavad loomulikult lõviosa kasutajaskonnast – ligi 80%. Igapäevaselt külastab raamatukogu ligi 4000 inimest ning lugemissaalides käib aastas umbes pool miljonit külastajat.

Imetore kasutada

Raamatukogu on avatud kõigile. Sealjuures on raamatukogu kasutamine tudengitele tasuta, teised külastajad peavad aastamaksuna tasuma 20 eurot ning võivad seejärel samuti raamatukogu varasalvega piiramatult tutvuda. Tudengid moodustavad loomulikult lõviosa kasutajaskonnast – ligi 80%. Igapäevaselt külastab raamatukogu ligi 4000 inimest ning lugemissaalides käib aastas umbes pool miljonit külastajat. Raamatukogu on väga palju panustanud sellesse, et üliõpilased end seal hästi ja mugavalt tunneksid. Tudengeid kohtab raamatukogus tõepoolest igal sammul. Nende seas hiljuti korraldatud küsitlusest selgus vajadus ruumide järele, kus saaks koos olla – suhelda, õppida ja rühmatööd teha. Loodud rühmatööruumid on tõepoolest üliõpilasi ja saginat pilgeni täis – ei hakanud silma ühtegi vaba lauda ega isegi mitte tooli. Rühmatööalad ise näevad välja kui mugavad kohvikunurgad: lauad, toolid (mida saab vastavalt soovile liigutada, kokku lükata), diivanid, üle terve raamatukogu leviv WiFi; lubatud on söömine-joomine. Näis, et Hamburgis vist naljalt keegi üksinda kodus ei õpi! Ainsa raamatukogupoolse miinusena toodi rühmatööalade puhul välja, et neid peab viimasel ajal 3–4 korda päevas koristama, kuna külastajaid on seal palju ja sestap tekib ka omajagu mustust ning segadust. 1970.–80. aastaist pärit sisekujundust raamatukogutöötajad ise veidike häbenevad, kuid eestlaste jaoks on see just pigem tuttavlik, nõukahõnguline. Tundus, et hoonet renoveeritakse vähehaaval – näiteks on hiljuti uuendatud teatmesaali ja selle peamine massiivne teeninduslett nägi väga võimas välja. Ka teatmesaalis olid rühmatööks ja koosolemiseks mõeldud lauad-toolid, kõik taaskord rõõmsaid üliõpilasi täis, oma söögipoolise tarbimine oli sealgi lubatud. Ka lahtiolekuajad on muljetavaldavad: raamatukogu ja näiteks ka laenutuskeskus on avatud tööpäevadel kella 9–24 ning nädalavahetustel tunnike vähem – kella 10-st südaööni. Erikogude lahtiolekuajad on lühemad. Kasutajaarvuteid on raamatukogus koguni 800. Arvutid on raamatukogus jagatud kaheks – ühed ilma internetiühenduseta, kust on juurdepääs vaid andmebaasidele ja mis on mõeldud õppetööks, teised internetiühendusega. Viimaste tagant leiab palju *mittetudengeid*, kes on 20-eurose aastamaksu eest leidnud tee raamatukokku.

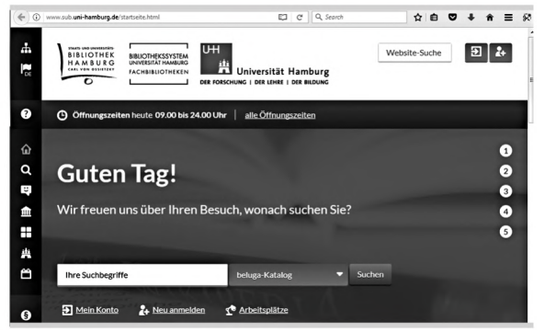

Automaatne raamatute tagastusriiul

Selveteenuseil on kaalu

Peab ütlema, et iseteenindusel on Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogus väga suur roll, alustades selvelaenutusmasinast, kus saab ise mugavalt oma laenutuse registreerida ning lõpetades automaatse tagastusriiuliga. Viimane toimib nii, et tagastatavad teavikud asetatakse riiulile, nende andmed loetakse seejärel automaatselt ning ekraanile kuvatakse info tagastatud raamatute kohta. Loomulikult ei puudu ka koopiamasinad ja skannerid, mille abil kõik soovijad saavad endale kas paber- või digitaalsel kujul koopiaid teha. Skaneerimine on muuseas täiesti tasuta ja raamatukogu autoriõiguste järgimist kuidagi ei kontrolli – enda tarbeks info paljundamine toimub iga kopeerija omal vastutusel. Silma hakkasid ka erinevate kirjandustegelaste nimedega muhedad hoiukapid – väga sobilik ja leidlik kujunduselement raamatukogus! Hamburgi Riigi- ja Ülikooliraamatukogu tundub olevat väga mõnus paik nii rõõmsatele üliõpilastele kui ka hingelt tudengitele.

Selveskannerid ja paljundusmasinad

Postimees tegi üritusest veebiülekande. Foto: Kersti Brant

Viies *Muinasjutuvägi* keskendus lapse teemale muinasjuttudes

Krista Kumberg, *Lääne Maakonna Keskraamatukogu lasteosakonna bibliograaf*

1. juunil Haapsalus aset leidnud muinasjutukonverents astus laste- ja noortekultuurile pühendatud teema-aastaga ühte jalga ja kandis pealkirja *Lugudega kasvame suureks*.

Oli ja on madala mere ääres üks linn. Nagu igal korralikul linnal, nii on ka sellel linnapea. Ükskord sai ta kuulda, et tema valdustes kasvab üks imelik lill, mis õitseb üle aasta. Läks seda vaatama. Nägi, et lillel oli juba seemnekõder ka küljes, millest lendas muinasjututerasid laias kaares üle terve kuningriigi. Hakkas selle haruldase lille eest hoolt kandma.

Selliste sõnadega juhatas **Anti Kammiste**, kui oli sulatanud publiku südamed Raimond Valgre laulu *Muinaslugu muusikas* esitusega, sisse Haapsalu linnapea **Urmas Suklese** tervituse muinasjutukonverentsi külalistele ja päev võis alata. Esmalt heideti põgus pilk *Muinasjutuväe* ajalukku.

Ühel heal päeval hakanud muinasjutukonverents mõtlema, et kui vana ta õigupoolest on. Oma sünniaastat ta teadis – see oli 2009. Talle pandi nimeks Muinasjutuvägi, kutsuti Haapsallu muinasjutuusku vadereid meilt ja mujalt. Rõõmus koosviibimine kestis kaks päeva jutti ja oleks kestnud kauemgi, kui bussid, lennukid ja laevad poleks kalleid külalisi ära viinud.

Ilmarahvas ei uskunud, et kogu ettevõtmine ongi täiskasvanutele. Et saalis ei istugi lapsed ja neile ei räägitagi päev otsa muinasjutte. Et kogu jutt käib muinasjutu ümber, meelde tuletamaks lugude väekust ja kestmist, nende elujõudu ja põlist tarkust. Vägi särtsus ja särises ja tegi ristivanemad ülemeelikuks – nood hakanud Haapsalut Eesti muinasjutupealinnaks kutsuma. Teine Muinasjutuvägi „Loovus läbi muinasjuttude" toimus 2011. aastal ja võttis fookusesse vanadest lugudest inspiratsiooni saanud valdkonnad. Kolmandat korda saadi Haapsalus kokku aastal 2013 ja keskenduti teemale „Jutusta mulle üks lugu!". Aastal 2015 toimunud konverents „Vii mind vikerkaare pääle" keskendus Haapsalus elanud luuletaja Ernst Enno loomingule, millest leiab muinasjutulist nii mudilane kui täiskasvanu.

Niisiis, olles kaheksa-aastane, on konverents nüüdseks toimunud viiel korral. Korraldajate rõõmuks huvilisi mitte üksnes ei jätku, vaid neid tuleb juurde ja pealegi väga erinevatelt elu-

aladelt: välja on kujunenud püsisõprade ring, kelle jaoks konverents on meeldivaks kohtumispaigaks mõttekaaslastega. Kaks viimast konverentsi kinnitavad, et üritus ei pea olema ilmtingimata rahvusvaheline, et olla huvitav. Samas… ehk oleks varsti jälle hea Haapsalu vaiksesse lahesoppi pisut värsket veevoolu tuua ja kuulata, mida naabrid muinasjutuvallas arvavad ja teevad.

Konverents on nüüdseks toimunud viiel korral. Korraldajate rõõmuks huvilisi mitte üksnes ei jätku, vaid neid tuleb juurde ja pealegi väga erinevatelt elualadelt: välja on kujunenud püsisõprade ring, kelle jaoks konverents on meeldivaks kohtumispaigaks mõttekaaslastega.

111. Postimehe veebiülekande vahendusel jälgis toimuvat 344 silmapaari.

Sisukatele ettekannetele lisaks oli programmis ka etteasteid laste tantsu-, võimlemis- ja näitemänguseltskondadelt. Nii esitasid T-Stuudio tantsijad pisukesed tantsuetendused *Kuu peale* ja *Viimane münt*, Väikesed Võimlejad *Sügise ootuse* ja Läänemaa Ühisgümnaasiumi noored etendasid loo *Bella vita*. Võiks küsida, miks konverentsi programmis sääraseid asju esitada? Esiteks aitab see järgmise ettekande jaoks kuulajate meeli puhastada nagu sõõm vett kange espresso vahele. Teiseks ei suutnud korraldajad kiusatusele vastu panna ja soovisid mujalt tulnutele näidata, kui muinasjutuliselt andekaid lapsi ja noori on Haapsalus!

Üheks päevaks ehtis kultuurikeskuse seinu Eesti Lastekirjanduse Keskuse vahendusel saadud illustratsioonide näitus *Aken muinasjutumaailma*, millel sai näha vendade Grimmide ja Charles Perrault' muinasjuttudele loodud pilte. Uskumatu, kui mitmel erineval moel võib kujutada Sinihabeme ja Punamütsikese lugu – õõvastavast koomiliseni!

Ettekannetes olid teooria ja praktika käsikäes, samuti akadeemilisus ja loomingulisus. Parimas mõttes kõige konverentsilikuma ettekandega esines Tallinna Ülikooli võrdleva kirjandusteaduse dotsent **Ave Mattheus**. *Muinasjutumustreid Eesti laste- ja noortekirjanduses* tõestas veenvalt, et kaasaegsel *noortekal* ja igivanal muinaslool on rohkem ühist, kui arvata oskaks. Mõlemal puhul asub tegelane teele, eesmärgiks võib olla koht, aga ka eneseleidmine. Mõlemal puhul leidub toetajaid ja vaenajaid. Tema teel on ohtralt takistusi ja kiusatusi, mida võita – vahet pole, kas

Kokku tulid lugemise juhid: lapsevanemad, pedagoogid, raamatukoguhoidjad, huvijuhid ja kõik teised huvilised, kellele lastekultuur korda läheb, kes sellega tegelevad, kes peavad muinaslugusid tähtsaks ja on võtnud nende edasikandmise ja vahendamise oma südameasjaks.

Selleaastase *Muinasjutuväe* ettekannetes vaadeldi last muinasjutus ja jutte, mis last ümbritsevad. Kokku tulid lugemise juhid: lapsevanemad, pedagoogid, raamatukoguhoidjad, huvijuhid ja kõik teised huvilised, kellele lastekultuur korda läheb, kes sellega tegelevad, kes peavad muinaslugusid tähtsaks ja on võtnud nende edasikandmise ja vahendamise oma südameasjaks. Neid oli kõikjalt Eestist kokku tulnud rõõmustavalt rohkesti –

Selleaastase *Muinasjutuväe* ettekannetes vaadeldi last muinasjutus ja jutte, mis last ümbritsevad.

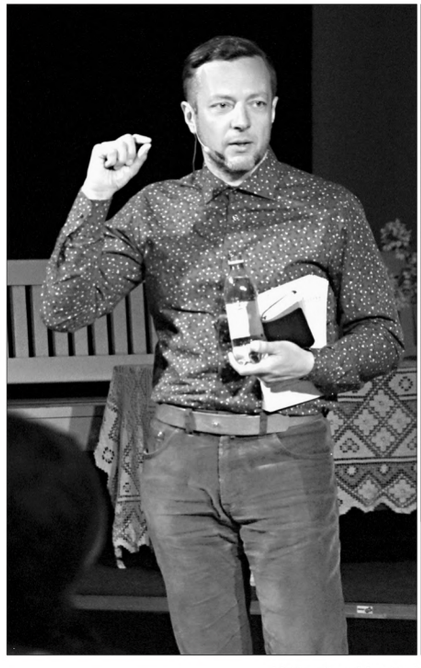

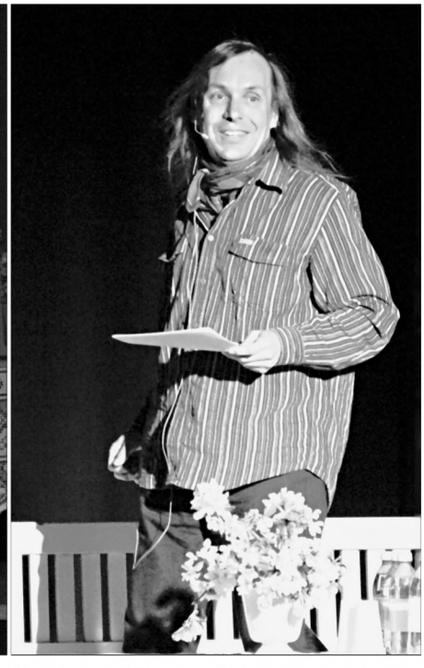

Kirjanikud Indrek Koff ja Lauri Sommer. Fotod: Kaarel Metssalu

mesijutuga hunt või meelemürke pakkuv *sõber*. Sageli on noortekirjanduse tegelane skemaatiline nagu rahvajuttude vaenelaps või kolmas vend või karjapoiss. Nii laste- ja noortekirjanduses kui ka muinasjuttudes on reaalseluline sageli põimunud fantastilisega ning teemaks hea ja kurja võitlus. Kokkupuutepunkte kahe tekstikorpuse vahel leidub veelgi. Mattheus võttis aluseks Vladimir Proppi *Muinasjutu morfoloogia* (1928) ja analüüsis sellest lähtuvalt noortejutte. Kahju vaid, et aega napiks jäi.

Seevastu Soome raamatukoguhoidja **Elo Lammi** keksas saali jänesekostüümis – nina-vurrude-kõrvade ja sabaga. Oma etteastumises *Elustuv pildiraamat* ta mitte üksnes ei rääkinud, kuidas lastele muinasjutte vestab, vaid ka näitas seda. Lammi on tegelikult eestlane ja Helsingi Pasila raamatukogu töötajana tutvustab ta soome lastele peamiselt eesti lastekirjandust – neid lugusid, millega tema suureks kasvas. Eriti südamelähedased on talle jänesejutud. Eks ole ju jäneski muinasjuttudes nagu laps – kõige väetim, kaitsetum ja… mõnikord kõige vapram. Raamatukoguhoidja südame pani soojalt põksuma tõik, et Lammi peab oluliseks igal etendusel kaasata raamatut – lugeda sealt, näidata pilte. Ta on lapsed sellega nii ära harjutanud, et kord, kui ta kogu esinemise jooksul raamatut kordagi käes ei hoidnud, nõudsid lapsed – aga kuhu raamat jäi?!

Folklorist **Risto Järve** ettekanne kandis pealkirja *Laps kui teelahkmel (ime)muinasjututegelane*. Alustas ta vene muinasjuttudest tuntud valikutega teeristil – ühele poole minnes saad justkui valida ühe saatuse, teisele poole minnes teise. Sageli on mõlemad valikud halvad, sageli peitub näiliselt halvema valiku taga hea õnn. Silmaga nähtava ja käega katsutava teeraja valimise kõrval aga võtavad muinaslugude tegelased pidevalt vastu seesmisi otsuseid, on seesmiselt teelahkmel. Laps, kes juttu kuulab või loeb, teeb need valikud kaasa, mõtleb kaasa ja… kasvab.

Milliseid lugusid lugev laps ise kokku *monteerib*, sellest rääkis tõlkija ning ajakirja Täheke toimetaja **Ilona Martson** ettekandes *Eesti laste jubejutud – kaasaja muinaslood*. Nimelt on Täheke juba aastaid korraldanud jubejuttude võistlusi, sellest küll ka loobuda püüdnud, kuid *publiku tungival nõudmisel* taas ette võtnud ja välja kuulutanud. Lapse jaoks ei ole vahet kaasaegse muinasloo ja rahvajutu vahel, autoriga ning autorita muinasjutu vahel. Ta konstrueerib oma lugusid loetu, telerist nähtu, suurtelt kuuldu ja isegi uudistest nopitu põhjal. Martson peab jubejutte üheks loomingulisemaks ja elujõulisemaks žanriks üldse. Ta pikkis oma ettekannet ohtrate näidetega võistlusele saabunud juttudest ja avas nende abil tänapäeva laste *hirmumaailma* tagamaid. Jutuvõistlusele laekunud tööde põhjal on Martson koos kirjastusega Tänapäev andnud välja kaks kogumikku – *Eesti lapse jubejutud* (2008) ja *Rohelise limakolli kättemaks: eesti lapse uued jubejutud* (2016). Mis muud, kui et ju siis oma (ala)teadlike hirmude väljakirjutamine aitab lapsel kasvada.

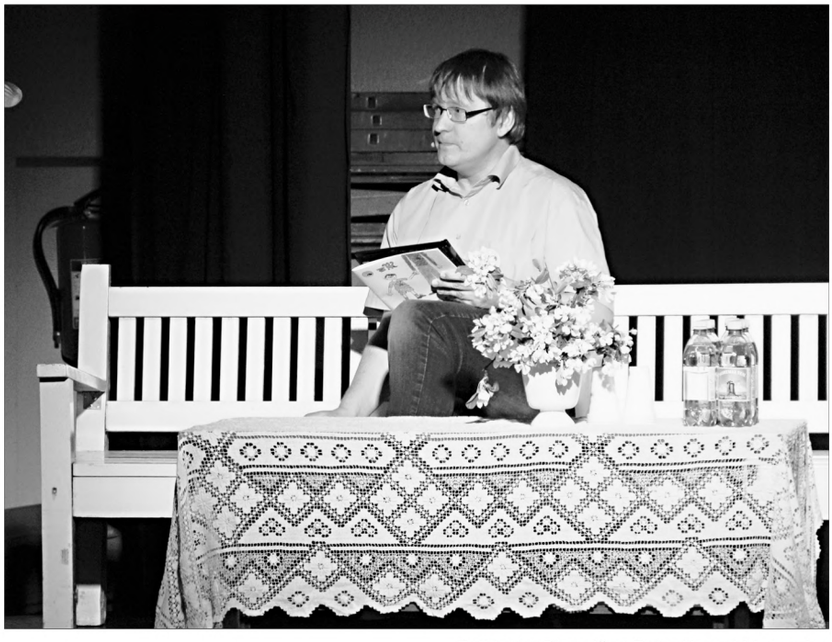

Folklorist Risto Järv. Foto: Kaarel Metssalu

Raamatukoguhoidja (ja siinkirjutaja) **Krista Kumberg** tegi muinasjuttepidi väikese huvireisi, et selgeks saada, kuidas suhtub muinasjutt lapsesse: lapse saamisesse ja mittesaamisesse, lapsest lahtisaamisse. Maailmas pole midagi muutunud – ka tänapäeval on nii nagu ammustel aegadel: kes last väga soovivad, need teda pahatihti ei saa ja kellel lapsukest ilmtingimata vaja poleks, saab neid igal aastal ühe juurde. Ettekanne *Laps muinasjutus – eesmärk, võimalus, vahend* jõudis sinnamaani, et muinasjutus pole lapseealine olla sugugi ohutu. Enne suureks saamist on kerge surma saada, koguni oma pereliikme käe läbi. Mõnikord ajendatuna majanduslikest põhjustest (*Hans ja Grete*, *Pöialpoiss*), mõnikord kadedusest (arvukad võõrasema-lood, sealhulgas kõigile tuntud *Lumivalgeke*), mõnikord aga põhjendamatust julmusest (*Muinasjutt kadakast*). Lapse puhul soovitavad muinaslood mitte vaadata lapse välimust: pöidlapikkune ja siilikujuline poeg võivad vanematele ohtralt õnnistust tuua. Last soovides

Väikesed Võimlejad esinemas. Foto: Kaarel Metssalu

ei soovita vanad lood teda aga kunstlikust materjalist nagu savi või puu meisterdada: hingetud-arutud olevused ei too head ei vanematele ega kogukonnale (*Pottsepa poeg*). Pahatihti soovivad pahalased enesele inimlast (kas menüü rikastamiseks või tarkuste pärijaks), pahatihti pannakse tulevane lapsevanem tõotuse andmisega proovile. Nii lubatakse oma võsuke priitahtlikult *heategijale*. Laps muinasjutus on sageli jutuvestjale vanade tarkuste edasiandmise vahendiks.

Konverentsil lubasid oma loomingulisse keedupotti kiigata kaks kirjanikku – **Lauri Sommer** ja **Indrek Koff**. Mõlemal värskelt ilmunud raamatud, mis pole lastele, aga on muinasjutumad kui muinasjutt ise. Kuidas suured mehed on sinnamaani kasvanud? Küllap muinasjutte lugedes ja kuulates, mis muud. Sellealast asjatundlikkust kumab mõlema mehe vastsetest teostest. Lauri Sommer rääkis ettekandes *Juttude muutuvast tõetundest*, millised on *Lugusid lõunast* allikad, lõunalugude lätted ja eripärad. Need on keerulisemad kui näivad. Tegemist pole üksüheselt kirja pandud lindistustega. Midagi on kuuldud vanaisalt, midagi veel kusagilt ja peoga omalt poolt vürtsi ja kaneeli lisatud. Kusagil aimub midagi eeter…likku… Lõuna rikas lugudemaailm ei lase ennast kergesti kaante vahele kinni panna, ilmarahvale ette anda. Selleks peab Sommer olema.

Indrek Koff pani oma ettekandele pealkirjaks *Muinasjutt teeb inimese, kes teeb muinasjutu, mis…* . See on nagu madu Põhjala müütidest, kes oma saba suus hoiab ja katkematu ringi moodustab. Mis juhtub, kui inimene ja muinasjutt kohtuvad? Kirjaniku raskesti määratletavasse žanrisse kuuluv *Saja rahva lood* võtab kokku muinasjuttude pealkirjad, sisud (äratundmisrõõm) ja lisab nendele ootamatu vaatenurga (ohooelamus). Oma sidet ja suhet muinasjuttudesse arutleval viisil esitades jõudis ta, nagu teisedki ettekandjad, muinaslugude tähtsuse ja kestmise juurde.

Ükski muinasjutukonverents pole hakkama saanud ilma jutuvestja **Piret Pääri** etteastumiseta. Nii oli ka seekord õnn kuulata tema lugusid, mäletamisi ja mõtisklemisi teemal *Muinasjutu tähendus tänapäeval*. Pole kahtlustki, et lapsed naudivad muinasjutte. Aga täiskasvanud? Kuidas nemad jutustajana ja lugejana muinasjutte väärtustavad? Kas nad tunnetavad põneva sündmustiku taga suuremat ja sügavamat tähendust? Õhku jäi küsimus, miks teatakse (ja loetakse-jutustatakse) vendade Grimmide rahvusvaheliselt levinud muinasjutte ja ei teata üldse eesti omi lugusid? Lõpuks viskas jutuvestja publikusse küsimuse, millele ta kardab vastust saada. Et kas ainult temale üksi tundub, et ekraanide taga veedetud aeg neelab ja kustutab lastest midagi väga olulist?

Lõpetuseks tundus, et päev oli lühike, ettekanded lühikesed ja kahju laiali minna, aga tuli minna, sest muidu ei saaks uuesti tulla. Mida paremat võis *Muinasjutuvägi* päeva lõpus veel tahta!

Jutuvestja Piret Päär. Foto: Kaarel Metssalu

Foto: Teet Malsroos

Raamatukoguhoidjad suvises Haapsalus ja Noarootsis

Rahvaraamatukogude traditsiooniline suveseminar, mille läbivaks teemaks oli *21. sajandi raamatukogu – milline see olla võiks või peaks olema?*, toimus 9.–11. augustini Haapsalus ja Noarootsis.

Krista Talvi, *suveseminari koordinaator*

Suveseminari avamisel ja laagrilipu heiskamisel tervitasid raamatukoguhoidjaid Haapsalu linnapea **Urmas Sukles** ning Lääne maavanem **Neeme Suur**. Lääne-Nigula vallavanem **Mikk Lõhmus** kõneles haldusreformist ning valla raamatukogude arengust. Vallas on 4 raamatukogu: Oru, Palivere, Risti ja Taebla ning valla keskraamatukogu ülesandeid täidab Lääne-Nigula Valla Raamatukogu Taeblas, mida juhib direktor Ruth Randoja.

Loenguga esines RR-i teenindusosakonna juhtiv spetsialist **Kai Välbe**, kes kõneles teemal *Raamatukogu väärtuse ja kasu hindamise võimalused* (*standardi EVS-ISO 16439:2016* Informatsioon ja dokumentatsioon. Raamatukogude mõju hindamise meetodid ja menetlused *alusel*). Sellel teemal toimusid ka rühmatööd. Olulisel teemal *21. sajandi raamatukogu, milline see olla võiks või peaks olema?* rääkis **Katre Riisalu**, kes ERÜ esinaisena tegeleb selle teemaga kutseühingus juba aastaid. Katre

Rahvaraamatukogude laagrilipp kultuurikeskuse ees andis uudistamisainet kõikidele linnaelanikele ja külalistele. Paljudele sai teatavaks, et vabariigi raamatukoguhoidjad on kogunenud Haapsallu, et arutada ja rääkida vajalikel raamatukoguteemadel, suhelda ning saada uusi teadmisi.

Seminari fotod: Tatjana Lapina

Laagrilipu heiskasid Ilme Sepp ja Urmas Sukles.

tutvustaski valminud visioonidokumenti. Huvitav oli kuulda koolitaja ja disaineri **Taavi Tamme** esinemist ning lähenemist teemale *Raamatukogu teenus kui toote disain*. Kõneleja juhtis tähelepanu disainmõtlemisele. Taavi Tamm: *Defineeri probleem lühidalt. Ära eelda, vaid uuri järgi. Küsi konkreetseid küsimusi... Miks me probleemi sageli lahendada ei suuda? Sest me tegeleme liiga kaua probleemi defineerimisega, me vaatame asju oma mätta otsast, me harjume asjadega liiga lihtsalt ära.*

Ülo Kalm Saare mõisa härrastemaja tutvustamas.

Asjaliku ülevaate lastekirjandusest esitas Lääne Maakonna Keskraamatukogu lasteosakonna bibliograaf **Krista Kumberg**, lastekirjanduse suurepärane tundja ja lektor. Tallinna Keskraamatukogu projektijuht **Mirjam Kaun** kõneles käivitunud projektist *Noor, loo, too – kunst raamatukokku!*. See on Tallinna Keskraamatukogu projekt, mille eesmärk on aidata projektiga ühinenud raamatukogudel korraldada näitustegevust, et tähistada Eesti Vabariigi 100. aastapäeva. Projekt on suunatud just noortele kunstnikele, andes neile võimaluse oma loomingut (olgu see siis maal, klaas, skulptuur vm) kogukonnas tutvustada. Tallinna Keskraamatukogu projektiga ühines 9 maakonda, kuid juba on välja kuulutatud ka täiendav projektikonkurss 2018. aastaks.

Kolme päeva jooksul tutvusid suveseminarist osavõtjad Läänemaa erinäoliste raamatukogudega: Lääne Maakonna Keskraamatukoguga kultuurikeskuse hoones; keskraamatukogu lasteosakonnaga Haapsalu vanalinna ajaloolises majas; Ridala valla Uuemõisa raamatukoguga, kus ühes ruumis asuvad rahvaraamatukogu ja kutsehariduskeskuse raamatukogu; Sutlepa Vabaajakeskusega, mis asub aktiivselt tegutsevas külakeskuses Noarootsi vallas Sutlepa külas, kus tegutseb ka Sutlepa raamatukogu, mida juhatab Serli Heeringas ning Noarootsi Gümnaasiumi raamatukoguga. Noarootsi vaatamisväärsustega, rannarootslaste elu ja tegevusega viis meid kurssi meistergiid, 22 aastat Noarootsi valda juhtinud ja praegu Rannarootsi Muuseumi juhatajana töötav **Ülo Kalm**.

Uudistamist ja vaatamist Ülo Kalmu eestvedamisel oli palju: küll Haapsalu panoraami imetlemine, küll tutvumine sadamate, kirikute ning kalmistutega. Pikemalt peatusime Saare mõisas. Pärast Põhjasõda ostis Friedrich Adolf

Suveseminaristide ühispilt Saare mõisahäärberi trepil.

Käisime merevaateid nautimas ja külastasime Rannarootsi Muuseumi.

von Rosen selle mõisa ning seejärel anti mõis isalt pojale üle kuue põlvkonna jooksul. Praegu on maja kenasti restaureeritud. Huvitava ja kireva ajalooga on võimalik kohapeal tutvuda Saare mõisamuuseumis.

Omal käel oli suveseminarist osavõtjatel võimalik tutvuda näiteks Haapsalu Pitsikeskusega, kus Lääne Maakonna Keskraamatukogu raamatukoguhoidja **Helin Põldve** tutvustas ja õpetas soovijatele pitsipunumist, sest lisaks raamatukoguhoidja kutseoskustele heegeldab ta imeilusat ning kuulsat haapsalu pitsi. Helin heegeldas ka rahvaraamatukogude laagrilipule embleemi. Nii kaunist ja originaalset embleemi ei ole varem tõesti olnud. Kuna rahvaraamatukogude suveseminar oli sätitud ajale, mil Haapsalu Piiskopilinnuses toimub Valge Daami etendus, siis õnnestus huvilistel kontrolletendust külastada ja Valget Daami augustikuu täiskuu ajal ka Toomkiriku aknal näha.

Suveseminari kolm päeva möödusid kiiresti, põnevalt ning päikseliste ilmadega. Rahvaraamatukogude laagrilipp kultuurikeskuse ees andis uudistamisainet kõikidele linnaelanikele ja külalistele. Paljudele sai teatavaks, et vabariigi raamatukoguhoidjad on kogunenud Haapsallu, et arutada ja rääkida vajalikel raamatukoguteemadel, suhelda ning saada uusi teadmisi.

Uudistasime Haapsalu jahisadamat ja...

Tagasisides kirjutasid kolleegid: *Meeldis see, et erialane pool oli tasakaalus puhkusega. Väga hariv oli kuulda kultuuriloolist ülevaadet rannarootslaste tegevusest, mis on elujõuline tänaseni, neil on head sidemed Rootsi Kuningriigiga ning kuninga endaga.*

Rahvaraamatukogude 37. suveseminari korraldajad olid Rahvusraamatukogu ja Lääne Maakonna Keskraamatukogu. Laagri tegevust toetas Kultuuriministeerium. Osalejaid oli sel korral 48 – peaaegu kõigist maakondadest ja linnadest.

Lääne Maakonna Keskraamatukogu direktor **Ilme Sepp** ja pearaamatukoguhoidja **Kersti Brant** väärivad eriliselt tänusõnu, sest rahvaraamatukogude suveseminariks kavandatu laabus suurepäraselt ning meeldivalt. Lasteosakonna uutest ja huvitavatest, just poistele suunatud tegemistest andis ülevaate **Jaanus Kõuts**.

Noarootsis toimib koostöö raamatukogude ja muuseumide, kultuurimajade ja külakeskuste vahel hästi. Igal pool oli tunda sidemehe Ülo Kalmu populaarsust, hingesoojust, mida jagub nii inimestele kui ka tulemuslikele tegevustele.

Rahvaraamatukoguhoidjad arvavad, et omavahelisi kokkusaamisi on väheks jäänud ning suveseminaride pikk traditsioon peab jätkuma.

...kaunist Noarootsit

Rahvaraamatukogude laagrilipul on ajalugu.

Maaraamatukogude sektsiooni 26. suveseminar on ajalooks saanud

Lea Rand
ERÜ maaraamatukogude sektsiooni juhataja

Selleaastane suveseminar toimus 14.–16. juunil Raplamaal. Kolme päeva sisse mahtusid meeleolukad kohtumised Raplamaa inimestega ning mitme ilusa ja omanäolise raamatukogu külastused.

Tutvusime Märjamaa valla, klaasipealinna Järvakandi ja Rapla vallaga. Loomulikult rääkisime erialajutte: valla keskraamatukogu visioonist rääkis **Irma Raatma**, ERÜ tegevusest kodus ja kaugemal andis ülevaate ERÜ esinaine **Katre Riisalu**, tänu **Ly Ehinile** saime tuttavamaks Raplamaalt pärit kirjameestega ning Kivi-Vigala Põhikooli emakeeleõpetaja **Eve Kärsna** jagas häid kogemusi, kuidas aidata lapsi ja noori kirjanduse juurde. Maaraamatukogude sektsiooni esinaine **Lea Rand** võttis sõnas ja pildis kokku 25 aastat suveseminare ning julgustas osalema rahvaraamatukogude teenusekvaliteedi sisehindamise projektis. Lisaks nautisime ka head sööki ja muusikalisi üllatusi ning külastasime Märjamaal asuvat 3D-kino.

Täname Sillaotsa Talumuuseumi juhatajat **Kalju Idvandit**, kes terve päeva meiega mööda Raplamaad sõitis ja oma laialdasi teadmisi jagas, **Mikk Merekivi** toreda Järvakandi-ekskursiooni eest, kõikide külastatud raamatukogude töötajaid, kes meid lahkesti vastu võtsid ning **Õie Paasleppa**, **Katrin Niklust**, **Tiina Talvetit** ja teisi Rapla Keskraamatukogust, kes tegid kõik selleks, et need päevad meie jaoks turvaliselt, rõõmsalt ning meeleolukalt mööduksid.
Järgmisel aastal kohtume Valgamaal!

RÄÄKISIME VALLA KESKRAAMATUKOGU VISIOONIST, ERÜ TEGEVUSEST KODUS JA KAUGEMAL, SAIME TUTTAVAMAKS RAPLAMAALT PÄRIT KIRJAMEESTEGA NING KA KOGEMUSI, KUIDAS AIDATA LAPSI JA NOORI KIRJANDUSE JUURDE.

Maaraamatukogude sektsiooni lipp anti üle Valgamaale ja järgmisel aastal kohtume juba seal.
Foto: Lea Rand

Maaraamatukogude sektsiooni 26. suveseminar on ajalooks saanud
Lea Rand

Erialaraamatukogud arutlesid IT-teemadel
Ülle Kuuse

Millist kasu saab rahvaraamatukogu enesehindamisest?
Piia Salundi, Katre Riisalu

Edith Hermanni juhtimisel toimunud teabepäeval osaleti aktiivselt. Fotod: Ülle Kuuse

Erialaraamatukogud arutlesid IT-teemadel

28. aprillil toimus Tartu Ülikooli Narva Kolledži raamatukogus ERÜ erialaraamatukogude sektsiooni teabepäev, mille teemaks seekord oli IT ja erialaraamatukogud.

Ülle Kuuse, *ERÜ erialaraamatukogude sektsiooni juhatuse liige, Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli raamatukogu juhataja*

Päeva juhatas sisse ERÜ erialaraamatukogude sektsiooni juhatuse esinaine, Lääne-Viru Rakenduskõrgkooli raamatukogu juhataja **Ülle Kalvik**, tervitussõnad lausus Narva Kolledži raamatukogu juhataja **Ingrit Zolotov**, päeva juhtis Tartu Kõrgema Kunstikooli raamatukogu juhataja **Edith Hermann**.

Ettekannete osa alustas Tartu O. Lutsu nimelise Linnaraamatukogu arendusjuht **Mai Põldaas** kokkuvõttega küsitlusest *Paberil või elektrooniliselt? Eesti üliõpilaste eelistused akadeemilisel lugemisel*. Rahvusvahelise uurimisprojekti *Academic Reading Format International Study* (ARFIS) eesmärgiks oli välja selgitada, millist formaati üliõpilased akadeemilisel lugemisel eelistavad. Küsitlus toimus rohkem kui 30 riigis üle maailma. Küsimustikku levitati Eesti neljas suuremas ülikoolis (Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool ja Eesti Maaülikool), vastanuid oli Eestis 1260.

ERIALARAAMATUKOGUDE VAJADUSED ON VÄGA ERINEVAD: ON RAAMATUKOGUD, KUS ON OLEMAS JUURDEPÄÄS LITSENTSIANDMEBAASIDELE, NING ON RAAMATUKOGUD, MILLEL ON VÄGA SUUR LITSENTSIANDMEBAASIDE KASUTAMISE VAJADUS.

Teisena andis Narva Keskraamatukogu Ameerika teabepunkti koordinaator **Stiina Koit** ülevaate raamatukogu innovatsioonilaboratooriumist MakerLab. Narva linnavalitsuse ja keskraamatukogu ning USA saatkonna pikaajalise koostöö tulemusel avati 2015. aasta aprillis Eesti esimene innovatsioonilabor, mis on varustatud arvuti, laserpingi ja 3D-printeriga. USA-s on sellised raamatukogude juures tegutsevad ning algajaid konstruktoreid, leiutajaid ja disainereid ühendavad kõrgtehnoloogilised töökojad väga populaarsed. MakerLabis saab printida 3D-printeriga, lõigata laseriga akrüüli, paberit ja vineeri, omandada digitaalse tehnoloogia ja robootika põhialuseid ning teha käsitööd ja kunsti.

Päeva jätkas Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli raamatukogu juhataja **Ülle Kuuse**, kes andis ülevaate kevadel Eesti erialaraamatukogudes läbiviidud küsitlusest *Andmebaasid erialaraamatukogudes*. Küsitluse eesmärgiks oli Eesti erialaraamatukogude kasutuses olevate andmebaaside kaardistamine. Küsimustik saadeti ERÜ erialaraamatukogude sektsiooni 53-le liikmele: kõigis erialaraamatukogudes paluti ühel töötajal küsimustikule vastata. Kokku laekus vastuseid 17 erialaraamatukogust. Küsitluse tulemustest selgus, et erialaraamatukogude vajadused on väga erinevad: on raamatukogud, kus on olemas juurdepääs litsentsiandmebaasidele (ja neid ei ole vaja juurde soetada), ning on raamatukogud, millel on väga suur litsentsiandmebaaside kasutamise vajadus (aga ei ole raha, et neid soetada). Küsitluse tulemusena selgunud erinevuste põhjused on järgmised:

- eriala(d), millega raamatukogu tegeleb;
- raamatukogu kasutajate arv (ei ole alati määrav);
- asutuse rahalised võimalused;
- litsentsiandmebaaside kallidus.

Ettekandele järgnenud arutelul tõdeti, et selle teemaga tuleb edasi tegeleda, leidmaks lahendused vajaminevate litsentsiandmebaaside soetamiseks.

Järgnevalt tutvustas Tartu Tervishoiu Kõrgkooli raamatukoguhoidja **Aire Härmask** ERÜ erialaraamatukogude sektsiooni uut veebilehte. Tema on selle veebilehe koostaja ja haldaja. Ettekannete osa lõpetas **Ülle Kalvik**, andes ülevaate ERÜ erialaraamatukogude sektsiooni tööplaani täitmisest ja edasistest plaanidest.

ERÜ ERIALARAAMATUKOGUDE SEKTSIOON SAI UUE VEEBILEHE.

Peale lõunapausi tutvuti TÜ Narva Kolledži raamatukogu ja õppehoonega. Päev lõpetati Narva Hermanni kindluse ühiskülastusega, kus peale Narva Muuseumi direktori **Andres Toode** tervitussõnavõttu andis muuseumi teadusjuht **Ivo Posti** ülevaate Hermanni kindluse ekspositsiooni innovaatilistest lahendustest.

Millist kasu saab rahvaraamatukogu enesehindamisest?

Piia Salundi, *ERÜ juhatuse liige*
Katre Riisalu, *ERÜ juhatuse esinaine*

Kvaliteedihindamine on esimene samm ja hea võimalus alustada oma raamatukogu arengukava kokkupanemist.

Raamatukogude ja raamatukogunduse arendamine ei ole miski, mis leiab aset kusagil tabamatutes kõrgustes kinniste uste taga, vaid sõltub suuresti meist, raamatukogutöötajaist. Abistamaks rahvaraamatukogusid olukorra kaardistamisel ja sihtide seadmisel on ERÜ eestvedamisel ja Kultuuriministeeriumi toetusel loodud *rahvaraamatukoguteenuse kvaliteedihindamise mudel* ehk praktiline soovituslik tööriist raamatukogule enesehindamiseks. Millist kasu rahvaraamatukogud enesehindamisest saavad? Mudelit katsetanud pilootraamatukogud tõid välja järgmised aspektid:

- **Kriitiline ja adekvaatne pilk raamatukogu hetkeolukorrale.**
  Enesehindamine paneb rohkem mõtlema raamatukogu igapäevatööle – ise oma töös üle pea sees olles ei oska me sageli seda kõrvalt vaadelda ja sellele eraldi tähelepanu pöörata. Hindamise läbi teinud raamatukogu saab reaalse ja adekvaatse ülevaate hetkeolukorrast, raamatukogu tugevatest ja nõrkadest külgedest.
- **Saab teada, mida arvavad raamatukogu kasutajad.**
  Kvaliteedihindamise mudelis on mitu punkti, millele vastamiseks tuleb korraldada lugejaküsitlus. Lugejatelt saadud tagasiside on raamatukogule väga väärtuslik, kuna võimaldab kohandada teenust nii, et see vastaks võimalikult suures osas lugejaskonna vajadustele.
- **Saab tõhusamalt kavandada edasisi tegevusi ja seada eesmärke.**
  Hindamine näitab, mis on raamatukogus hästi ja mis vajaks parendamist.
- **Hindamiskokkuvõttele toetudes on raamatukogul lihtsam otsustajatele rahastusvajadust põhjendada.**
  Hindamistulemused võiksid olla argumendiks, millega põhjendada raamatukogu tegevusega seotud parenduste ja muudatuste arutamist kohaliku omavalitsusega.
- **Raamatukogu hindamine võimaldab omavalitsustel võrrelda, teha järeldusi ja ümberkorraldusi oma raamatukogu tegevuses.**

MÄLESTAME

Foto: Teet Malsroos

Anne Valmas

28. oktoober 1941 –
25. juuli 2017

Meie hulgast on lahkunud silmapaistev väliseesti kirjanduse ja kirjastustegevuse uurija, raamatukogunduse suurkuju Anne Valmas.

Anne Valmas lõpetas Tartu Riikliku Ülikooli eesti keele ja kirjanduse osakonna raamatukogunduse erialal 1965. aastal ning pühendas oma elu sestpeale raamatukogunduse valdkonna edendamisele ja eestvedamisele. Suurima teadusliku panuse andis ta eesti paguluse raamatuloo ja kirjastustegevuse uurimisse ja ülevaate andmisse. 2003. a valmis doktoritööna raamat *Eestlaste kirjastustegevus välismaal 1944–2000*, millest on saanud hindamatu käsiraamat väliseesti kirjanduse uurijatele.

2017. a kevadel ilmusid Valmase koostatuna Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia köited I–II *Eesti raamat välismaal 1944–2010*. Paralleelselt ilmusid 2017. a kevadel ka Valmase artiklikogumik *Pagulaskultuuri jälgedel* ja ülevaade väliseesti kirjanduse keskuse kujunemisloost *Varjust valgusse. Erihoiust väliseesti kirjanduse keskuseks (1974–2017)*. Artiklikogumikku *Pagulaskultuuri jälgedel* on koondatud nii varasemalt ilmunud kui ka seni avaldamata käsitlused pagulaskirjandusest ning eestlaste teadus- ja kirjastustegevusest välismaal.

Valmas alustas pärast õpinguid Keila linnaraamatukogu juhatajana (1965–1966) ning töötas seejärel kolmes suuremas Tallinna raamatukogus: 1966–1979 Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogus (toona Tallinna Polütehnilise Instituudi Raamatukogu) bibliograafi ja osakonnajuhatajana, 1979–1989 Eesti Rahvusraamatukogus (toona F. R. Kreutzwaldi nimeline Riiklik Raamatukogu) kultuuri- ja kunstiinfo osakonna juhataja ja teenindusdirektorina ning alates 1989. a-st Tallinna Ülikooli Akadeemilises Raamatukogus (toona Eesti Teaduste Akadeemia Raamatukogu) väliseesti kirjanduse osakonna juhatajana (1989–1997), direktorina (1998–2003) ja alates 2004. a-st väliseesti kirjanduse keskuse juhataja ja teadurina. Oma sihikindla ja järjepideva tööga nagu ka sooja ja toetava suhtumisega on Valmas olnud eeskujuks paljudele noorematele kol-

Allikas: ERÜ fotoarhiiv

Maie Gross

11. aprill 1938 –
21. juuni 2017

Kirjandus ja raamatukogundus olid valdkonnad, mis köitsid Maie Grossi kogu elu. Pärast keskkooli lõpetamist õppis Maie raamatukogunduse ja bibliograafia erialal Viljandi Kultuurihariduskoolis ning sai hiljem kõrghariduse Tartu Ülikoolis kaugõppes.

Tööteed alustas Maie Gross 1958. aastal Rakvere Rajooni Raamatukogus rändfondi juhatajana. 1961. aastast asus ta juhatama Rakvere Rajooni Raamatukogu. Seal töötas ta kokku üheksa aastat. 1967–1987 töötas Maie Kultuuriministeeriumis raamatukogude inspektorina, seejärel Rahvusraamatukogus. Ministeeriumis ja ka hiljem oli tema kureerida raamatukoguhoidjate arendamine – kursuste ning seminaride korraldamine. See tegevus jätkus ka siis, kui taasloodi Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing ning ta oli kutseühingu kaadri toimkonna eestvedaja (töögrupp tegutses juba varasematel aastatel Kultuuriministeeriumi juures ametkondadevahelise raamatukogukomisjoni probleemgrupina). Ta arendas koostööd raamatukoguhoidjaid ettevalmistavate õppeasutustega Eestis ja Soomes. Maie Gross oli Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse eriala riigieksamite komisjoni esimene esimees. 1990-ndate aastate keskpaiku töötas Maie Gross Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuses (ENUT) ning oli hiljem tegev vanurite päevakeskuses Poska tänaval Kadriorus. Kuni raske haiguseni tegutses ta aktiivselt ka ERÜ eks-klubi eestseisuses, olles kaaslaste suhtes alati tähelepanelik ja südamlik.

Maie oli üks neist, kes juba 1967. aastal osales sotsioloogilises uuringus, et selgitada, kas rahvaraamatukogu kasutaja on rahul, kuidas talle raamatukogus leiduva kohta infot jagatakse ja mida peaks avariiulite ning kataloogide osas teisiti tegema.

Erksa kultuurihuviga inimesena oli ta sage klassikalise muusika kontsertide ja teatrietenduste külastaja, üle 20 aasta oli ta tegev ka üldlaulu- ja tantsupidude infoteenistuses.

Maie Grossi koostatud on tema abikaasa Villem Grossi teoste loetelu ja mälestusteraamatu *Õhtuoode* register ning A. H. Tammsaare biobibliograafia.

Jääme Maie Grossi meenutama sooja südamega inimese ning lugupeetud kolleegina.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing

- **Hea võimalus jälgida raamatukogu arengut.**

Kui vaatlusi korraldada regulaarselt, saab jälgida, mis on ajaga paremaks muutunud ja millises suunas tuleks veel pingutada.

Raamatukogud tõid välja ka mõningad protsessi käigus tekkinud raskused. Suurematel rahvaraamatukogudel võib olla keeruline hinnata raamatukogu kui tervikut, kuna olukord harukogudes on põhikogust erinev. Toodi välja, et enesehindamine võiks toimuda samaaegselt aastaaruande koostamisega ja enne hindamisele asumist tuleks kasuks lugejauuringu korraldamine.

Nii visioonidokument *21. sajandi raamatukogu* kui ka rahvaraamatukogude teenuse kvaliteedihindamise mudel koos abitabeliga on kättesaadav ERÜ kodulehelt http://eru.lib.ee/www/index.php/raamatukogundus/dokumendid/21-sajandi-raamatukogu. ERÜ juhatus kutsub raamatukogusid üles enesehindamist ette võtma. Alustades väikestest maakogudest, seejärel hinnates vallakogusid ning lõpuks maakonda tervikuna – nii tekib üleriigiliselt pilt ka arendamist vajavatest kitsaskohtadest. Mudel kirjeldab ideaalset rahvaraamatukogu tänases Eestis ning on abiks eelkõige raamatukoguhoidjatele endile, et vastata kogukonna tänastele ja tulevastele ootustele. Kvaliteedihindamine on esimene samm ja hea võimalus alustada oma raamatukogu arengukava kokkupanemist. Julgustame seda ette võtma ning tulemustest informeerima ka ERÜ juhatust: ela@nlib.ee .

Kui meil on selged sihid, siis teadvustatakse ka raamatukogu rolli ühiskonnas laiemalt. Andkem ühiskonnale oma sihtidest selge sõnum, et tegutseme kogukonna heaks.

---

leegidele. Tema tahtejõud ja meelekindlus suurte projektide lõpuleviimisel, samal ajal raske haigusega võideldes on tõepoolest imetlusväärne.

Valmas on andnud hindamatu panuse Eesti raamatukogunduse edendamisse, kuuludes Akadeemilises Raamatukogus selliste autoriteetsete ja pühendunud kolleegide hulka nagu Kyra Robert ja Voldemar Miller. Ta oli Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu taasasutaja (1988), juhatuse esimees a-il 1994–1998 ja auliige 2016. a-st. Tema tööd on pälvinud mitu preemiat, sh on talle 2004. a määratud Friedrich Puksoo auhind.

Anne Valmas on teinud märkimisväärselt silmapaistvat tööd personaalbibliograafiate ning bibliograafiliste ja isikulooliste andmebaaside koostajana. Tema koostatuna on ilmunud Karl Ristikivi, Kalju Lepiku, Hellar Grabbi jt isikubibliograafiad. Tema algatusel loodi 2004. a Eesti raamatukogunduse biograafiline andmebaas (ERBA). Ta on olnud Eesti raamatuaasta peakomitee ning ajakirjade Kultuur ja Elu ning Raamatukogu toimetuskolleegiumide liige.

Anne Valmase teeneid Eesti raamatukogunduse arendamisel tunnustas Vabariigi President 2001. a Valgetähe IV klassi teenetemärgiga.

Jääme teda meenutama sügavas tänumeeles kui asjatundlikku ja toetavat kolleegi ning sooja südamega inimest.

Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu
Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing

SUMMARY

FIRST COLUMN

3
Libraries and the Pan-Finno-Ugrian Days
Jaak Prozes

Why do Finno-Ugric peoples annually celebrate Pan-Finno-Ugrian Day on the third Saturday of October? The Adviser of the NPO Fenno-Ugria Institution, Jaak Prozes, who is a well-known promoter of the Finno-Ugric movement, asks this question. In his words, it is obvious that Pan-Finno-Ugrian Day is extremely important for our independence and protecting our national identity. The Pan-Finno-Ugrian Days help to improve the awareness of our national originality, our belonging to the family of Finno-Ugric peoples, and enhance the respect towards our own language and culture. Estonian librarians have been very good organisers of Pan-Finno-Ugrian Days. Libraries have various opportunities to get involved in organising the Pan-Finno-Ugrian Days, ranging from displaying book exhibitions that introduce Finno-Ugric people to organising movie nights.

FOCUS: REPORTS OF REALITY

4
What characterised public libraries in 2016?
Margit Jõgi, Ülle Talihärm

Proceeding from the vision expressed in *the model of public library service quality evaluation*, drawn up by the Estonian Librarians' Association, Margit Jõgi, a Chief Specialist at the Development Centre for Library Services of the National Library of Estonia, and Ülle Talihärm, the Libraries Adviser of the Ministry of Culture of the Republic of Estonia, admit that public libraries today want to be reliable, increasingly open and versatile information and cultural centres that provide equal opportunities and consider the needs of their users and modernise themselves within limits.

10
Contrary to the popular belief, the digital generation does not prefer to read from the screen
Mai Põldaas

Last year, the author participated in an international research project, *Academic Reading Format International Study* (ARFIS), in order to study academic reading format preferences of Estonian university students. Within the framework of the project, surveys were conducted in more that 30 countries all over the world, using the same methodology. The Estonian study results are similar to those of the reading format preference studies in other countries. The students prefer to read learning materials printed on paper. Contrary to the popular belief, it became evident that young people do not want everything in the digital format: they want something else to replace constant, in their words, *forced* use of computer. As the students still demand learning materials printed on paper, the university libraries cannot give up the acquisition of printed academic publications in favour of acquiring electronic publications. Political pressure for the shift to the use of electronic learning materials should be accompanied by the knowledge about learner-friendly electronic learning materials and the skills how to use them. The essence of e-reading appears to be the bottleneck of the problem, because the digital format does not offer the same opportunities and conveniences as the use of paper does.

PERSONAGE

14
Our library is indeed a magnet and a source of inspiration.
An interview with Meeri Remmelg
Mihkel Volt

Meeri Remmelg has headed Jõgeva City Library for about a year. The library building, generously surrounded by trees and bushes, distinguishes for its creative staff, a number of which practice fine arts. Together with Teet Malsroos, a photographer, we wanted to find out the truth about this wonderful fact, and so we paid a visit to the Jõgeva library.

LIBRARIES IN ESTONIA AND ABROAD

20
What does a library under repairs imply?
Kristina Pai

The author, a former Director of Collection Development of the University of Tartu Library, describes the circumstances in which the currently renovated library has to struggle along. The major and rarer part of the Library's collection is yet packed into boxes today. Only 1/16 of the collections – the books in the reading rooms collections – are available during the repairs.

26
By what does the Hamburg State and University Library enchant?
Merilin Koppel

The author shares the impressions of her visit to the Carl von Ossietzky State and University Library of Hamburg, or Stabi.

THE YEAR OF CHILDREN'S AND YOUTH CULTURE

30
The 5th "Power of Fairy Tale" focused on the depiction of the child in fairy tales
Krista Kumberg

The Fairy Tale Conference, held in Haapsalu on the 1st of June, was kept in line with the thematic year dedicated to the children's and youth culture and titled "We Grow Up with Stories". This year, the papers of "The Power of Fairy Tale" Conference examined the child in the fairy tale and stories that surround the child. The managers of reading convened: parents, pedagogical staff members, librarians, specialists in hobby education, and all the other interested persons, who care for and are involved in the children's culture, and who consider fairy tales important and carry delivering and mediating those in their hearts.

CONFERENCES & SEMINARS

34
Librarians' visit to the summer-time Haapsalu and Noarootsi
Krista Talvi
From the 9th up to the 11th of August, a traditional Summer Seminar for Public Librarians was held, this time on the overall theme, "Library of the 21st Century – What It Might or Should Be?".

ESTONIAN LIBRARIANS' ASSOCIATION

38
The 26th Summer Seminar of the ELA Rural Libraries Section has been held
Lea Rand
This year, the Summer Seminar of the ELA Rural Libraries Section was held from the 14th up to the 16th of June in Rapla County. Spiriting meetings with local people were held and several libraries visited in the course of these three days.

39
Special librarians discussed IT issues
Ülle Kuuse
An Information Day of the ELA Special Libraries Section, focusing on IT and special libraries, was held on the 28th of April in the Library of Narva College of the University of Tartu.

40
How does a public library gain benefit from self-evaluation?
Piia Salundi, Katre Riisalu
To help public libraries in mapping the situation and setting the goals, a model of public library service quality evaluation, or practical recommendatory tool for library's self-evaluation has been drawn up, initiated by the ELA and with the support from the Ministry of Culture. How do public libraries gain benefit from self-evaluation? The ELA Board member, Piia Salundi, and the President of the ELA Board, Katre Riisalu, present to the readers the opinions of the pilot libraries, who have tested the model.

NEWS

40
In memoriam:
Anne Valmas
(28.10.1941–25.07.2017) –
the former Director of the Academic Library of Tallinn University, the former President of the Board of the Estonian Librarian's Association, and a productive researcher of Estonian *émigré* literature

41
In memoriam:
Maie Gross
(11.04.1938–21.06.2017) –
the former Director of Lääne-Viru County Central Library, a Library Inspector of the Ministry of Culture, and an active member of the Estonian Librarians' Association

RK
4/2017

EESTI RAHVUS-RAAMATUKOGU

EESTI RAAMATUKOGU-HOIDJATE ÜHING

Toimetus-kolleegium:
Janne ANDRESOO
Kadri HAAVANDI
Gerda KOIDLA
Silvi METSAR
Reet OLEVSOO
Maris PAAS
Kristina PAI
Asko TAMME
Marje TAMRE
Ilmar VAARO
Kristel VEIMANN

Esikaanel:
Jõgeva Linnaraamatukogu uus direktor Meeri Remmelg

Tagakaanel:
Tartu Ülikooli Raamatukogu vestibüüli valgusti sinises kiles
Fotod: Teet Malsroos

Ilmub
6 korda aastas
Eesti Kultuurkapitali ja Hasartmängumaksu Nõukogu toetusel.

ISSN 0235-0351

***Raamatukogu* toimetus**

Toimetaja
Mihkel VOLT

Keeletoimetaja
Gerli EERO

Kujundaja
Margit PLINK

Aadress:
15189 Tallinn,
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu

www.nlib.ee/ajakiri

nlib.ee/ajakiri

RK 4/2017

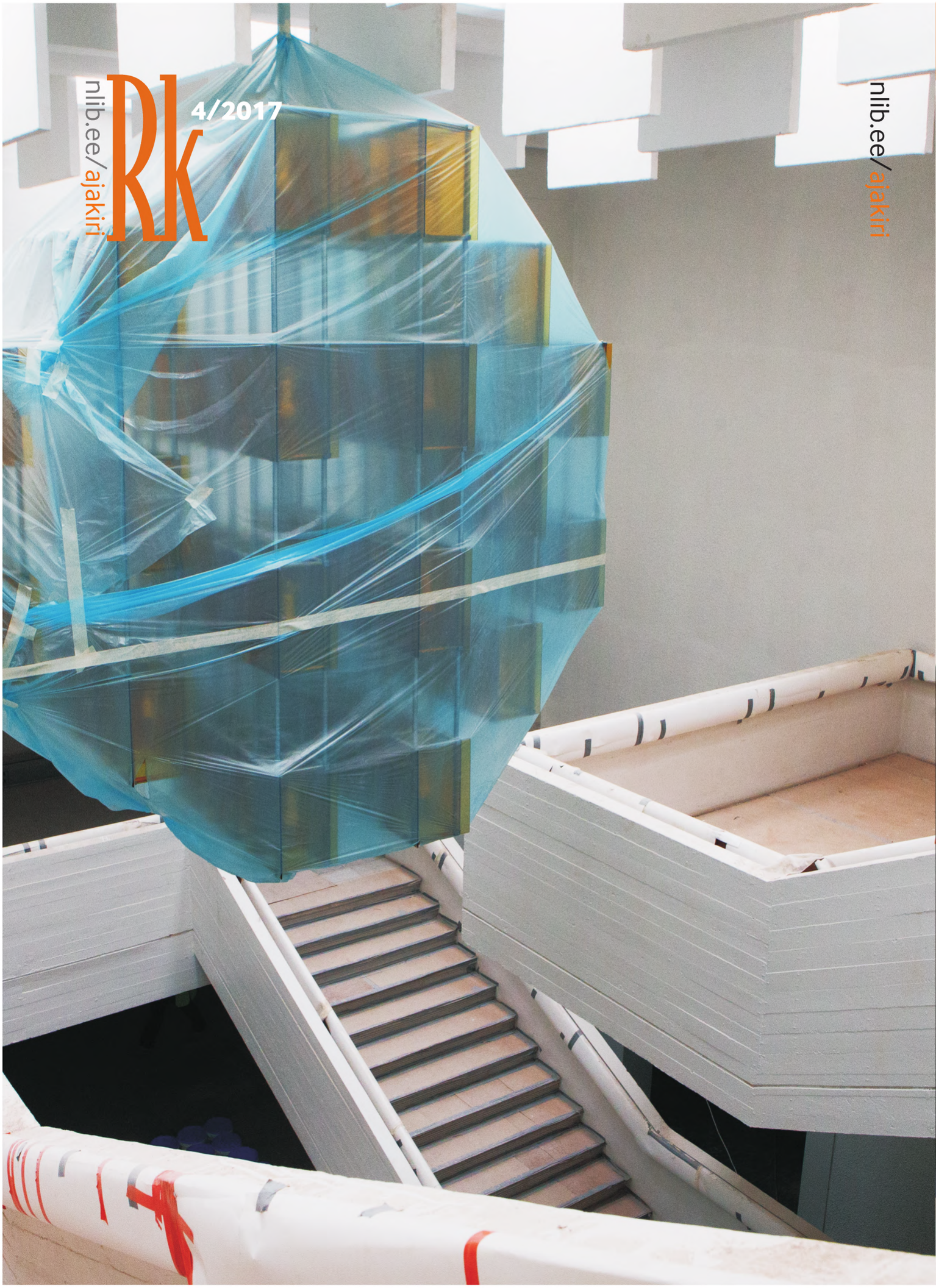

nlib.ee/ajakiri